

Datum: 2024-12-17

Tid: kl. 10:00-12:00

Plats: Sammanträdesrum Mälaren, Regionhuset, Västerås

Ledamöter

Jenny Landernäs (M), ordförande
Aurora Pirraku Nika (M)
Elin Granqvist (KD), Förste vice ordförande
Richard Fallqvist (L)
Janeth Persson (SD)
Sven Fallgren (SD)
Karolina Myllergård (S), Andre vice ordförande
Angelica Stigenberg (S)
Marino Wallsten (S)
Malin Kauranen (S)
Eva-Lotta Svensson (C)

Ersättare

Mikael Söderlund (M)
Per Norin (KD)
Birgitta Åkerberg (L)
Håkan Malmström (SD)
Robert Lennes (S)
Ann-Sofie Hesselbäck (S)
Felicia Granath (V)

Övriga

Christer Alzén, förvaltningsdirektör Regionala utvecklingsförvaltningen
Simon Bölling, verksamhetschef Ledningsstab, Regionala utvecklingsförvaltningen
Maria Hennig, ekonomichef Regionala utvecklingsförvaltningen
Elin Hellström, mötessekreterare

1 Fastställande av föredragningslista**Förslag till beslut**

Den preliminära föredragningslistan fastställs.

2 Föregående protokoll**Ärendet i korthet**

Anmäls att regionala utvecklingsnämndens protokoll från sammanträdet 2024-12-03 justerats i föreskriven ordning.

Förslag till beslut

Regionala utvecklingsnämndens protokoll från sammanträdet 2024-12-03 läggs till handlingarna.

3 Justering**Förslag till beslut**

Janeth Persson utses att jämte ordföranden justera dagens protokoll.

4 Nästa sammanträde**Förslag till beslut**

Nästa sammanträde ska äga rum onsdagen den 5 februari 2025 klockan 08.30.

5 Muntlig information**Ärendet i korthet**

- Omstrukturering Create Business Incubator AB
- Utredning om den framtida regionala utvecklingspolitiken

Förslag till beslut

Informationen noteras.

6 Remiss: Uppdatering av regional utvecklingsstrategi (RUS) 2023 (RUF230251)**Sammanfattning**

Västmanlands regionala utvecklingsstrategi "Tillsammans för ett livskraftigt Västmanland" syftar till att möta länets utmaningar och möjligheter fram till 2030, med en utblick mot 2050. Strategin bygger på tre målområden: ett välmående, tillgängligt och nyskapande Västmanland och betonar samverkan mellan länets aktörer. Med utgångspunkt i Agenda 2030, Nationell strategi för hållbar regional utveckling och länets specifika förutsättningar, strävar strategin efter stärkt konkurrenskraft och hållbarhet genom insatser inom hälsa, infrastruktur, innovation och inkludering. Den är resultatet av bred samverkan mellan kommuner, myndigheter, näringsliv och civilsamhälle.

Förslag till beslut***Regionala utvecklingsnämndens förslag till fullmäktiges beslut***

Västmanlands regionala utvecklingsstrategi godkänns.

Beslutsunderlag

- Regional utvecklingsstrategi RUS 2030 - med utblick mot 2050
- Tjänsteskrivelse - Uppdatering av regionala utvecklingsstrategi (RUS) 2030
- Bilaga 1 Indikatorlista
- Bilaga 2 Nulägesbeskrivning

7 Övriga frågor

6

RUF230251

Tillsammans för ett livskraftigt Västmanland

Regional utvecklingsstrategi 2030
- med utblick mot 2050

(2024-12-10)

Ny RUS 2030

Västmanland – mellan Bergslagen och Mälaren

Arkeologiska fynd visar att de äldsta spåren av mänsklig aktivitet i norra Västmanland är cirka 10 000 år gamla. Människor bosatte sig vid södra delen av länet när havet drog sig tillbaka och skapade bördiga slätter för odling. En topografisk linje delar länet: norr om gränsen finns Bergslagen med barrskog, söderut i Markområdet finns ädellövskog och ett klimat gynnsamt för jordbruk. Naturliga vägstråk, formade av åar och åsar, löper från norr till söder och användes som handelsleder redan under äldre järnålder. En landväg i öst-västlig riktning, liknande dagens E18, korsade dessa leder. Länet har formats av järnhantering, handel och lantbruk, och Västmanland som namngivet landskap tros ha uppstått på 1100–1200-talen och blev ett län enligt regeringsformen 1634. De fyra områdena Mälabygden, Bergslagen, odlingsslätterna och bruksbygden kring åarna har samverkat för att forma livet här.

Järnets betydelse för Västmanland har varit central. Från järnframställningsplatser i norr under järnåldern till masugnar i Norbergstrakten på 1100-talet har skogens ved och kol varit avgörande för järnframställningens utveckling. På 1700-talet dominerade järnhanteringen svensk export, men 1800-talets bruksdöd kom med ökad internationell konkurrens. Skogen förblev viktig för regionens industriella utveckling. Sala silvergruva var under medeltiden och stormaktstiden en av Sveriges viktigaste inkomstkällor och Gustav Vasa övervakade personligen gruvdriften som finansierade rikets expansion. Fagersta blev senare ett centrum för Sveriges stålexport, vars höga kvalitet efterfrågades världen över.

Arboga spelade en politisk roll genom att vara värd för Sveriges första riksdag år 1435, under Engelbrekt Engelbrektssons uppror mot fogdeväldet. Västerås, en av Sveriges äldsta städer, var platsen för riksdagen 1527 där Gustav Vasa initierade reformationen och bröt banden med den katolska kyrkan. Dessutom utvecklades Mälabygden under 1700-talet till ett jordbrukscentrum med nya metoder som lade grunden för regionens industrialisering.

I tusentals år levde majoriteten av invånarna på landsbygden. Mälardalens stora gods med åkrar och ekbackar var en del av jordbruksproduktionen redan under medeltiden. Under 1700-talet blev Mälabygden centrum för nya jordbruksmetoder som lade grunden för industrialisering och urbanisering. Med 1800-talets teknikomvandling genom ångkraft, elektricitet och järnvägar växte städer som Arboga, Köping och Västerås. Nya tätorter uppstod runt järnvägar och fabriker. Skultuna Messingsbruk, grundat 1607, blev en av landets mest långlivade industriverksamheter.

Under 1900-talet genomgick Västerås en särskild förändring med etableringen av ASEA och Metallverken. Många bruksorter i länet präglades av den entreprenörsanda som var central för Sveriges modernisering. Idag har Västmanland en stark industriell bas med fokus på tillverkningsindustri och högteknologi, där automation och energi är framstående sektorer. Länet satsar alltmer på förnybar energi och hållbar utveckling, och dess strategiska läge gör Västmanland till ett viktigt logistikcentrum. Jordbruk och besöksnäring fortsätter också att bidra till länets utveckling, vilket ger en stark grund för ett livskraftigt Västmanland i framtiden.¹

¹ Ursprunglig text av Västmanlands läns museum

Förord

Västmanland är ett fantastiskt län med stor potential. Vi är det lilla länet, inklämt mellan andra, viket ger oss korta avstånd, många goda grannar och stora möjligheter. Men vi står också inför utmaningar. Vi lever i en tid av förändring där globalisering, teknikutveckling och den gröna omställningen formar vår gemensamma framtid. Samtidigt är det en orolig omvärld som ställer helt nya krav på oss människor såväl som oss som län. Det är mot denna bakgrund som vi presenterar Västmanlands regionala utvecklingsstrategi – *Tillsammans för ett livskraftigt Västmanland*.

Strategin bygger på övertygelsen att vi tillsammans kan skapa ett starkare Västmanland. Länet har en lång tradition av innovation, entreprenörskap och samverkan. Här finns redan idag världsledande företag, framstående forskning, och en unik kombination av natur- och kulturarv som lockar både invånare och besökare. Strategin bygger vidare på dessa styrkor och tar sikte på en utveckling där fler kan leva ett gott liv, oavsett var i länet vi bor.

Vårt mål är att skapa ett län som är välmående, tillgängligt och nyskapande. Ett län där människor känner sig trygga och där alla får möjlighet att utvecklas och bidra. Genom satsningar på innovation, infrastruktur och kompetensförsörjning ska vi stärka regionens konkurrenskraft och skapa förutsättningar för både företag och människor att blomstra.

Den regionala utvecklingsstrategin är resultatet av en bred samverkan mellan länets kommuner, näringsliv, civilsamhälle och utbildningsaktörer. Tillsammans har vi formulerat en vision för Västmanland fram till 2030, med en utblick mot 2050: *Ett livskraftigt Västmanland*.

Vi är övertygade om att denna strategi inte bara är ett dokument, utan en levande kompass för vårt gemensamma arbete framåt. Oavsett politiska färger delar vi målsättningen att skapa ett Västmanland där alla får möjlighet att leva ett gott och meningsfullt liv. Handslagen mellan länets aktörer är centrala för att stärka samarbetet och försäkra oss om att strategin blir verklighet. Med samarbete som grund och en tydlig vision för framtiden ser vi fram emot att ta nästa steg tillsammans.

Västmanland är möjligheternas län – låt oss bygga det starkare, smartare och mer hållbart, tillsammans.

Jenny Landernäs (M)

Christer Alzén

Ordförande regionala utvecklingsnämnden

Direktör regionala utvecklingsförvaltningen

Innehåll

Förord	3
1. Tillsammans för ett livskraftigt Västmanland	5
1.1. Strategins struktur	6
2. Ökad livskraft.....	7
Tillsammans utvecklar vi hela Västmanland.....	7
2.1 Ett välmående Västmanland.....	7
2.1.1 En god och jämlik hälsa	7
2.1.2 Alla barn ska få en bra start i livet.....	8
2.1.3 Ökad livskvalitet och förbättrade livsmiljöer	9
2.2 Ett tillgängligt Västmanland	13
2.2.1 Ökad möjlighet att bo och leva i hela länet	13
2.2.2 God tillgång till samhällsservice och tjänster.....	17
2.2.3 Säkerställda viktiga samhällsfunktioner.....	18
2.3 Ett nyskapande Västmanland.....	21
2.3.1 Stärkt näringsliv, konkurrenskraft och produktivitet.....	21
2.3.2 Ökad forskning, innovation och förnyelse	23
2.3.3 Tryggad kompetensförsörjning och möjlighet till livslångt lärande.....	25
3. Genomförande.....	28
3.1 Handslag för länets utveckling	28
3.2 Uppföljning och utvärdering	28
3.3 Lärande och kommunikation.....	29
4. Uppdraget och dokumentets utgångspunkter	30
4.1. Agenda 2030	30
4.2. EU och sammanhållningspolitiken.....	31
4.3. EU:s gemensamma jordbrukspolitik	31
4.4. Nationell strategi för hållbar regional utveckling i hela	31
landet 2021–2030	31
4.5. Nationella mål för utveckling av landsbygder och städer.....	32
4.6. Nationella mål för miljö och klimat	32
4.7. Nationella folkhälsomål	32
4.8. Nationella mål för jämställdhet	33
4.9. Nationella kulturpolitiska mål	33

1. Tillsammans för ett livskraftigt Västmanland

Alla som bor, arbetar eller besöker Västmanland ska ha möjlighet att leva ett gott liv i vårt län. Länet ger goda möjligheter till arbete, företagande, pendling och rekreation både inom och utanför regionen. Tillsammans med närliggande regioner i Mälardalen erbjuder Västmanland en mångfald av utbildningsmöjligheter, personlig utveckling och en dynamisk arbetsmarknad. Västmanland erbjuder också vacker natur med sjöar, skogar och öppna landskap för äventyr och upplevelser.

För att förbättra möjligheterna till ett gott liv för alla människor krävs ett gemensamt arbete och en tydlig målbild. Den regionala utvecklingsstrategin, som har tagits fram i bred samverkan mellan kommuner, företag, myndigheter, utbildningsanordnare och civilsamhället, speglar länets gemensamma målbild och vision om ett livskraftigt Västmanland.

Samhällsutveckling är komplex, och även om sambanden inte alltid är uppenbara, hänger allt ihop. Den regionala utvecklingsstrategin, RUS, fungerar både som ett styrande dokument för Region Västmanlands verksamheter och som en vägledning för länets kommuner och Länsstyrelsen Västmanland. Den inspirerar företag, utbildningsinstitutioner, kulturaktörer och civilsamhället i deras arbete. RUS är också en utgångspunkt för att skapa ett bättre samarbete mellan olika aktörer i det offentliga, privata och civila samhället. För att nå våra mål måste vi hitta nya, innovativa sätt att samarbeta och hela tiden påminna oss om de komplexa samband som formar samhället.

Strategin utgår ifrån de 17 globala målen i *Agenda 2030* och betonar hållbara lösningar där ekonomiska, sociala och miljömässiga aspekter balanseras för att skapa en stark regional och lokal utveckling. Den är också i linje med den *Nationella strategin för hållbar regional utveckling*, som pekar ut samhällsutmaningar som klimatförändringar, miljöproblem, demografiska skiften och sociala klyftor inom både Sverige och EU.

1.1. Strategins struktur

Visionen om ett livskraftigt Västmanland sträcker sig till 2030, med en längre utblick mot 2050. Visionen är att göra Västmanland ännu mer attraktivt att bo och leva i samt besöka. Här eftersträvas god och jämlik hälsa, hög livskvalitet och tillgängliga samhällsfunktioner i hela länet, samtidigt som en stark ekonomisk tillväxt med fokus på forskning, innovation och hållbar utveckling byggs.

Visionen bygger på tre målområden: ett välmående, ett tillgängligt och ett nyskapande Västmanland. Varje målområde delas in i insatsområden (*se figur nedan*). Arbetet för ett livskraftigt Västmanland utvärderas både genom en övergripande indikator som speglar livskvalitet samt social, miljömässig och ekonomisk hållbarhet, dels genom specifika indikatorer inom varje mål- och insatsområde. Två indikatorer per insatsområde pekas ut som huvudindikatorer, vilket återspeglar länets största utmaningar.²

Arbetet med regional utveckling är till för hela Västmanland och alla som bor och verkar i länet. För att skapa utveckling och tillväxt krävs det att alla samarbetar och tillsammans tar ansvar för att visionen om ett livskraftigt Västmanland ska bli verklighet. Region Västmanland har det regionala utvecklingsansvaret, men genomförandet kan bara göras framgångsrikt tillsammans.

Läsanvisning

Dokumentets andra kapitel beskriver de utmaningar vi har i Västmanlands län, vilka faktorer som påverkar dessa utmaningar och därmed vad arbetet behöver fokusera på. Kapitel tre beskriver genomförandet av utvecklingsarbetet och kapitel fyra vilka internationella och nationella styrdokument som RUS behöver linjera med. Bilaga 1 beskriver vilka indikatorer som valts för att följa länets utveckling, både lokalt och regionalt. I bilaga två ges en nulägesanalys utifrån insatsområdenas huvudindikatorer.

² Samtliga indikatorer presenteras som en bilaga till RUS

2. Ökad livskraft

Tillsammans utvecklar vi hela Västmanland

Västmanland har goda förutsättningar för framtiden, men står inför utmaningar som kräver satsningar på hälsa, tillgänglighet, innovation och ett starkt näringsliv. God vård, trygga miljöer och insatser för likvärdiga möjligheter är centrala för länets utveckling. Hållbara transportsystem och digital infrastruktur stärker tillgången till boende och arbete, samtidigt som en stabil energimix och krisberedskap är viktiga för samhällsfunktionernas robusthet. Näringslivet spelar en nyckelroll för regionens attraktivitet och tillväxt, och genom samverkan mellan utbildning, företag och forskning kan innovation och kompetensförsörjning främjas.

2.1 Ett välmående Västmanland

För att stärka Västmanlands utveckling och skapa förutsättningar för ett bättre liv för alla invånare är det nödvändigt med långsiktiga satsningar inom hälsa, utbildning, trygghet och social inkludering, samtidigt som individens eget ansvar för hälsa och delaktighet uppmuntras. En jämlik tillgång till vård är central, liksom satsningar på gröna områden och hållbar samhällsplanering som förbättrar livsmiljöerna. Investeringar i utbildning, arbetsmarknad och bostadsutveckling är viktigt för att skapa en mer motståndskraftig och inkluderande samhällsstruktur. Samtidigt bidrar kultur och fritidsaktiviteter till ökad gemenskap och personlig utveckling, medan ett starkt socialt skyddsnet och större delaktighet i beslutsprocesser lägger grunden för ett mer inkluderande samhälle.

Agenda 2030

2.1.1 En god och jämlik hälsa

Ökad hälsa och mer jämlik tillgång till hälso- och sjukvården

För att nå god och jämlik hälsa i Västmanland krävs satsningar på hälsofrämjande och förebyggande insatser. Arbete och självförsörjning är centrala för att förbättra livsvillkor och social sammanhållning, där ökad sysselsättning och fler möjligheter till självförsörjning kan främja hälsa och välbefinnande i länet. Genom att inkludera hälsofrämjande insatser på arbetsplatser, i skolor och inom fritidsverksamhet kan också en hälsofrämjande kultur som gynnar alla invånare skapas. Lika viktigt är det att arbeta med att minska risken för ohälsa i arbetet, utifrån faktorer som stress, tung belastning eller psykisk påfrestning.

Insatsområdets huvudindikatorer

- Upplevd hälsa bland barn och vuxna
- Andel av befolkningen med gott psykiskt välbefinnande

Se bilaga 1 för fler indikatorer.

Tillgång till hälso- och sjukvård är avgörande för att minska hälsoskillnader. Genom att stärka primärvården kan fler få snabb och effektiv vård. Mobila vårdteam och e-hälsa kan öka tillgängligheten. En robust infrastruktur och digital kapacitet möjliggör vård på distans.

Särskilda insatser behövs för socioekonomiskt utsatta grupper, där ohälsa ofta är mer utbredd. Förbättrad psykisk hälsa, kostrådgivning och stöd till barn och unga i utsatta områden är viktiga, där samverkan mellan skola, vård, socialtjänst, civilsamhället och föreningslivet spelar en väsentlig roll.

För en god folkhälsa krävs också tillgång till hälsosamma miljöer som grönytor, motionsmöjligheter, fysisk aktivitet, näringsrik mat och förebyggande insatser som stödjer goda levnadsvanor.

2.1.2 Alla barn ska få en bra start i livet

För att ge barn en bra start i livet krävs satsningar på hälsofrämjande åtgärder, tillgänglig vård, utbildning och socialt stöd för barn och familjer. Detta innebär att barn ska ha tillgång till hälsovård, trygg boendemiljö och tidig pedagogisk stimulans. Föräldrar ska erbjudas föräldraskapsstöd och barnomsorg, vilket förstärker föräldraförmågan och skapar trygghet, stimulerande miljö för barnens lek, lärande och socialisering. Detta gynnar språkutveckling,³ kognitiva färdigheter och social kompetens. Det är också viktigt att höja den sociala och ekonomiska nivån för de mest utsatta, så att alla barn får samma möjligheter att utvecklas och trivas.

Insatsområdets huvudindikatorer

- Andel barn i hushåll med låg inkomststandard
- Skolresultat, barn och unga

Se bilaga 1 för fler indikatorer.

Minska antalet ekonomiskt utsatta hushåll

För att minska antalet ekonomiskt utsatta hushåll i Västmanlands län behöver dels varje individ göra sitt yttersta för att komma i egen försörjning och ta ansvar utifrån den egna förmågan, dels bör samhället fokusera på flera centrala områden. Sådana områden är exempelvis att arbetsmarknaden behöver breddas med fler och enklare möjligheter till jobb. Ekonomiskt stöd och rådgivning för utsatta samt investeringar i utbildning från tidig ålder och livslångt lärande kan förebygga framtida utsatthet. Samtidigt bör sociala insatser och stöd till lokala organisationer finnas för att bygga ett stabilt socialt skyddsnät och motverka isolering. Det offentliga har det huvudsakliga ansvaret för att erbjuda sociala insatser men en utvecklad samverkan med civilsamhället kan understödja viktiga funktioner för den som lever i socioekonomisk utsatthet. Samtidigt spelar individers delaktighet och engagemang i sin egen situation en viktig roll och kan bidra till ökad självständighet och stärkt social inkludering.

³ Sämre språkförmåga och självreglering hos ekonomiskt utsatta förskolebarn - Stockholms universitet

Fler elever behöver gå ut skolan med godkända resultat

I länet behövs utbildad personal inom alla utbildningsnivåer och inriktningar. För att fler elever i Västmanland ska klara skolan med godkända resultat behövs en trygghet och inkluderande skolmiljö med tidiga insatser och extra stöd för elever med särskilda behov samt goda relationer mellan elever, lärare, föräldrar och andra trygga vuxna. De stora skillnaderna i skolresultat mellan och inom kommunerna skapar en ojämlig utbildningssituation. Alla skolor bör ha tillgång till behöriga lärare för att utjämna skillnaderna mellan skolor och bidra till en mer jämlik utbildning. För att skapa en positiv lärandemiljö är det viktigt att motverka mobbning och psykisk ohälsa samt främja fysisk aktivitet som stödjer inläring. Fritidsaktiviteter och samarbete mellan skola, socialtjänst, hälso- och sjukvård samt civilsamhälle kan också bidra till elevernas utveckling, särskilt för dem med funktionsnedsättning

2.1.3 Ökad livskvalitet och förbättrade livsmiljöer

För att förbättra livskvaliteten i Västmanlands län är bra livsmiljöer viktiga. Trygga, gröna och attraktiva boendemiljöer med parker, natur och hållbar samhällsplanering kan förbättra både fysisk och psykisk hälsa genom att uppmuntra till fysisk aktivitet och

Insatsområdets huvudindikatorer

- Upplevd trygghet, barn och vuxna
- Segregation

Se bilaga 1 för fler indikatorer.

spontan rörelseglädje. En flexibel arbetsmarknad med livslångt lärande kan också skapa en mer inkluderande miljö som matchar invånarnas behov och önskemål och höjer livskvaliteten. Social sammanhållning kan stärkas genom tillgång till kultur, fritidsmöjligheter och initiativ som främjar gemenskap. För att minska socialt och ekonomiskt utanförskap, särskilt bland unga och nyanlända, är det viktigt med språkutbildning och yrkesvägledning. Genom fler sociala mötesplatser och fritidsaktiviteter för unga skapas möjlighet till meningsfull fritid och trygghet. Insatser behövs också för att minska det digitala utanförskapet, särskilt bland äldre, då isolering och bristande tillgång till digitala tjänster kan försvåra vardagen och försämra möjligheterna till delaktighet. Genom digitala stödinsatser och utbildning kan fler få tillgång till viktiga samhällsfunktioner och sociala nätverk, vilket bidrar till att minska ensamhet och öka gemenskapen.⁴

Miljöåtgärder, som att minska utsläppen av koldioxid och växthusgaser, skydda biologisk mångfald och främja cirkulär ekonomi, är viktiga för att bevara och förbättra miljön. Det krävs särskilda insatser för att skydda viktiga naturområden, främja habitat för hotade arter och återställa ekosystem för att stärka den biologiska mångfalden. Samtidigt behövs beteendeförändringar i samhället för att minska överkonsumtion, främja hållbara livsstilar och förändrade resvanor. Investeringar i hållbara transpor-

⁴ Arbetsmarknadsdepartementet: "Ett Sverige som håller ihop. Regeringens insatser för minskad segregation och goda livschanser för alla," Regeringskansliet. Arbetsmarknadsdepartementet, Stockholm, 2020.

ter, energieffektiva byggnader och grön teknik stöder ett framtida samhälle och bidrar till invånarnas välbefinnande, vilket bygger ett trivsamt Västmanland för nuvarande och kommande generationer.

Ökad tillit och trygghet i Västmanland

För ökad trygghet och tillit i Västmanlands län krävs ett starkt samarbete mellan polis/rättsväsende, kommuner, civilsamhälle, lokala organisationer och invånare. Ett särskilt fokus på att motverka välfärdsbrottslighet är viktigt för att samhällsresurserna ska användas effektivt. Genom att stärka samverkan mellan myndigheter och utveckla effektiva kontrollfunktioner kan brottsligheten minska och samtidigt öka invånarnas tillit till samhällets institutioner.

Sociala insatser för utsatta grupper och stärkt integration bidrar till trygghet. Det innefattar stödprogram, nätverksbyggande och förebyggande åtgärder mot utanförskap. Insatser riktade mot unga är viktiga för att minska risken för att unga hamnar i kriminalitet.⁵ Därutöver behövs goda relationer mellan skola, socialtjänst, sjukvård och polis för ett väl fungerande och förebyggande arbete för såväl hälsa som brottslighet. Arbetet mot organiserad brottslighet är en viktig del av att skapa ett tryggt och fungerande samhälle.

Investeringar i säker infrastruktur och stadsplanering ökar tryggheten i offentliga miljöer genom att skapa pålitliga och robusta miljöer. Det motverkar risker som kan äventyra trygghet och välmående, till exempel genom att vara väl upplysta, underhållna och planerade för att förebygga brott och olyckor. Eftersom otryggheten särskilt påverkar unga kvinnor och deras rörelsefrihet, bör särskilda insatser riktas mot att stärka deras trygghet. Genom att uppmuntra lokala trygghetsinitiativ och gemensamma aktiviteter stärks den sociala sammanhållningen. Transparens och öppen kommunikation från myndigheter spelar också en central roll, då möjligheten att lämna feedback och se att myndigheterna snabbt svarar på behov skapar en känsla av delaktighet och ökat förtroende för samhällets institutioner. Tillit till offentliga instanser påverkar också människors trygghet. När invånare kan lita på samhället och dess institutioner stärks samhällskontraktet.

En växande och åldrande befolkning

Västmanlands län förväntas få en långsammare befolkningsökning än tidigare prognoser visat, och den kommer fortsatt vara ojämnt fördelad över länet. Enligt den senaste befolkningsprognosen från SCB väntas vi vara runt 285 000 invånare år 2030 och närmare 300 000 år 2050. Samtidigt pekar prognoserna på att antalet unga på kort sikt förväntas minska, vilket innebär ett något lägre behov av vissa välfärdstjänster, som exempelvis skola. Befolkningsökningen väntas däremot främst ske bland äldre, vilket kräver fortsatt fokus på att utveckla välfärdstjänster som vård och omsorg – områden som redan idag står inför stora rekryteringsutmaningar. För att möta dessa behov och säkerställa finansieringen av välfärden blir det allt viktigare att fler träder in i arbetslivet tidigare samt arbetar mer och längre upp i åldrarna. Trots att

⁵ Liv och hälsa 2023

fler redan arbetar längre upp i åldrarna växer försörjningskvoten, vilket innebär att vi står inför stora utmaningar med att finansiera de ökade behoven.

För att möta det ökade antalet äldre behöver äldreomsorgen stärkas genom fler äldreboenden, resurser till hemtjänst och utveckling av alternativa boendeformer som stödjer en omställning till nära vård. Samtidigt är bra utbildning för vårdpersonal, goda språkkunskaper och hälsoinitiativ som främjar aktivt åldrande viktiga, liksom insatser för fysisk aktivitet och digital delaktighet. Primär- och specialistvården måste förstärkas för kontinuitet och tillgänglighet. Flexibla arbetsarrangemang, vidareutbildning för äldre, anhörigstöd och åtgärder mot åldersdiskriminering är också viktiga. Långsiktig planering och forskning behövs för att förutse de behov en åldrande befolkning innebär, så att länet kan möta och stödja kommande behov.

Äldre är ofta samhällsaktiva och stärker lokala organisationer, vilket kräver anpassning av tjänster och infrastruktur som stöder aktiva seniorer och skapar ett mer inkluderande samhälle.

Kultur för ett ökat välmående

Konst och kultur spelar en viktig roll för invånarnas välmående i Västmanland. Platser för kreativitet och gemenskap främjar mental och emotionell hälsa och skapar en känsla av meningsfullhet. Kultur stärker social sammanhållning genom mötesplatser där människor från olika bakgrunder kan dela erfarenheter. Det bygger broar mellan generationer och grupper för ökad förståelse och tolerans. Dessutom har kulturen en central funktion som en instans som skapar utrymme för reflektion, samt som en demokratistärkande kraft som bidrar till ett öppet och inkluderande samhälle.

För att tillgodose invånarnas behov är både professionell kultur och amatörkultur viktiga, då de fyller olika roller. Professionell kultur ger invånarna möjlighet att vara konsumenter av konst och kulturupplevelser, medan amatörkultur erbjuder invånarna en chans att vara producenter av kultur och uttrycka sig själva. Dessa kulturaktiviteter hjälper individer att bearbeta känslor. För äldre stimulerar de minne och kognition, medan barn och unga utvecklar kreativitet och självförtroende. Kultursektorn bidrar också till Västmanlands lokala tillväxt, där konstnärer och kulturarrangemang stärker både besöksnäringen och de lokala företagen. Konst och kultur kan stärka såväl vården som folkhälsan.

Genom att satsa på konst och kultur ökar invånarnas välmående, och länet blir mer dynamiskt och livskraftigt. Gestaltad livsmiljö, det vill säga hur vi utformar våra fysiska miljöer, är också centrala för länets utveckling. Välutformade miljöer stärker både städer och glesbygder och ger ökad attraktivitet för invånare och företag. I områden där modern teknik möter historisk arkitektur balanserar gestaltad livsmiljö bevarandet av kulturarvet med framtida behov.

Ett inkluderande samhälle och ökad integration

För att skapa ett inkluderande samhälle i Västmanland krävs mångsidigt och långsiktigt arbete. Det innefattar goda utbildnings- och arbetsmöjligheter, till exempel genom språkstöd och yrkesutbildningar för att snabbt integrera nyanlända och utsatta

grupper på arbetsmarknaden. Alternativa metoder till traditionell svenska för invandrare (SFI), som exempelvis Yrkes-SFI, är viktiga för språkinlärning och för att tillvarata yrkesmässiga och kulturella kompetenser. Fritids- och föreningslivet spelar en viktig roll i integrationen genom att skapa mötesplatser och aktiviteter som kan överbrygga kulturella och sociala skillnader. Genom dessa forum kan även viktiga värderingar som det svenska samhället bygger på – såsom demokrati, jämlikhet och jämställdhet mellan kvinnor och män, samt respekt för allas rättigheter – förmedlas på ett naturligt sätt. På så vis bidrar fritids- och föreningslivet inte bara till gemenskap, utan också till en ökad förståelse för de värderingar som formar det svenska samhället.

Skolans roll i att motverka segregation och främja kunskap är central, och det krävs resurser samt riktade satsningar i utsatta områden. Samverkan mellan offentliga aktörer, näringsliv och civilsamhälle är en framgångsfaktor för en socialt hållbar utveckling. Folkbildningen fyller en viktig funktion för integration och utveckling för den som står längre ifrån den ordinarie arbets- eller studiemarknaden, och bidrar utöver brobygge till det livslånga lärandet oavsett bakgrund. Västmanlänningarna bör ha samma förutsättningar att, genom eget ansvarstagande, forma sina liv utifrån de möjligheter samhället erbjuder. Lika villkor ska gälla oavsett bakgrund eller livssituation och diskriminering ska förhindras.

Förbättrad livskvalitet för unga och äldre

Region Västmanlands rapport "*Ungdomars röster om Välmående i Västmanland*"⁶, betonar vikten av att unga inkluderas i beslutsfattande och att deras perspektiv inhämtas. Ungdomar framhåller kollektivtrafikens betydelse för frihet och samhällsdeltagande, uttrycker oro över stress och höga krav i skolan, samt efterfrågar fler kultur- och fritidsaktiviteter, särskilt för gymnasieåldern. För unga är tillgång till utbildning och arbete, stöd för en aktiv livsstil och meningsfull fritid centrala för deras utveckling och delaktighet.

För äldre ligger fokus på tillgång till god vård, självständigt boende och en hälsofrämjande livsstil, vilket kan underlättas genom anpassade boendemiljöer och tekniskt stöd.⁷ Gemensamma aktiviteter mellan generationerna, såsom sociala och kulturella evenemang och projekt, kan dessutom stärka den ömsesidiga förståelsen och skapa en känsla av gemenskap.⁸

För att inkludera alla⁹, inklusive marginaliserade och underrepresenterade grupper, behövs nya arbetssätt och insatser som ger bättre möjligheter att delta i arbetslivet,

⁶ Rapport Ungdomars röst om ett välmående Västmanland: <https://regionvastmanland.se/utveckling/regionalutvecklingsstrategi/uppdatering-av-var-strategi-for-ett-livskraftigt-vastmanland/ung-dialog/>

⁷ SKR: https://skr.se/skr/integrationsocialomsorg/socialomsorg/aldre/sarskiltboendealdre/utformningochforskningsarskildaboenden.28195.html?utm_source=chatgpt.com

⁸ Jönköpings University: https://ju.se/center/encell/kunskapsbank/reportage/reportage/2022-03-23-generationsoverskridande-larande---ett-internationellt-perspektiv.html?utm_source=chatgpt.com

⁹ Myndigheten för delaktighet:

utbildningen och samhällsutvecklingen. Genom att stödja civilsamhället och uppmontra lokala initiativ kan fler få en meningsfull roll i samhället och möjlighet att påverka, vilket tillsammans bidrar till ett Västmanland präglad av hälsa, aktivitet och gemenskap för alla åldrar.

2.2 Ett tillgängligt Västmanland

I ett tillgängligt Västmanland är platsernas olikheter en styrka när landsbygder och städer knyts samman för att nå en större arbetsmarknad, utbildning samt kultur- och fritidsliv.¹⁰ I ett tillgängligt Västmanland behöver det finnas tillgång till samhällsservice och tjänster samt att viktiga samhällsfunktioner måste vara säkerställda i hela länet. För att kunna bo, verka och leva i hela länet behöver vi utvecklade digitala tjänster och digital infrastruktur samt ett välfungerande transportsystem där underhållsskulden i infrastrukturen behöver byggas bort. Förbindelserna till närliggande län måste utvecklas. Samtliga järnvägsstråk i Västmanland behöver tryggas och utvecklas och Mäljarbanan behöver byggas ut med fyrspårskapacitet mellan Västerås och Stockholm. En ökad kapacitet skulle även underlätta för etableringen av mellanliggande järnvägsstationer på viktiga områden såsom Finnsletten i Västerås.

Agenda 2030

2.2.1 Ökad möjlighet att bo och leva i hela länet

Västmanlands län är en del av östra Mellansverige och Mälardalsregionen, som tillsammans rymmer nära hälften av Sveriges befolkning, sysselsättning och BNP. Östra Mellansverige fungerar som en gemensam marknad för arbete, utbildning och bostäder vilket ger en mångfald av möjligheter och kvaliteter för människor och företag. Här finns goda förutsättningar för människor, företag och investeringar att komma till länet och ta del av och bidra till en fortsatt stark utveckling. Tillgänglighet skapar en dynamik för människor att mötas för att skapa nya möjligheter och mötesplatser.

Insatsområdets huvudindikatorer

- Tillgång till snabbt bredband
- Öka kollektivtrafikens marknadsandel

Se bilaga 1 för fler indikatorer.

Ett väl fungerande transportsystem

Ett väl fungerande och resurseffektivt transportsystem – för såväl människor som gods – är en förutsättning för lokal, regional och storregional utveckling. Det knyter länets delar närmare varandra vilket är viktigt ur ett perspektiv där hela länet, både landsbygder och städer, ska utvecklas. Men det skapar också utveckling och möjligheter tillsammans med angränsande län.

¹⁰ Nationell strategi för hållbar regional utveckling i hela landet 2021–2030 s.25

Det transporteffektiva samhället

Genom att lokalisera arbetsplatser, bostäder och service fördelaktigt i relation till varandra går det att förändra behov och förutsättningar för att resa. Genom väl utbyggd infrastruktur för digital kommunikation minskas också behovet av transporter, och tillgängligheten kan öka utan mobilitet. För att uppnå det behövs ett samspel mellan markanvändning och transportsystemet samt digital tillgänglighet. Ett fortsatt arbete är nödvändigt för att kunna erbjuda pålitliga, trygga och effektiva transportalternativ.

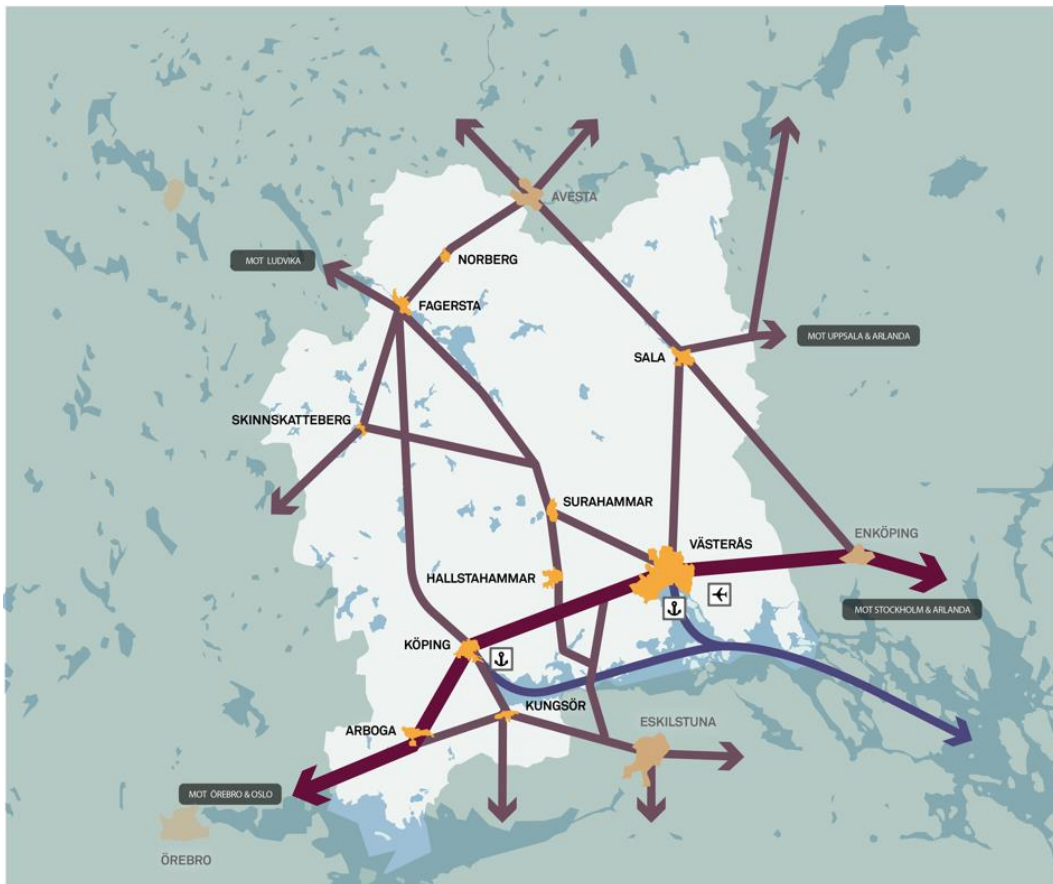

Bild från Regional systemanalys för Västmanland

Ett pålitligt transportsystem för personresor

Bekväm och tillförlitlig tågtrafik hanterar större resandevolymer inom och utanför länet, vilken kompletteras med en väl utbyggd busstrafik - såväl lokalt som regionalt. I landsbygderna behövs fler anpassade tjänster för resande, och inomkommunal trafik måste utvecklas för att stödja kommunens attraktionskraft. Ett hela-resan-perspektiv med kopplingar mellan färdmedel, såsom pendlarparkeringar och gång- och cykelinfrastruktur, är viktigt. Gång- och cykelvägnätet bör utvecklas både regionalt och kommunalt för att skapa väl utbyggda stråk. Samtidigt är det viktigt att noga följa utvecklingen av kollektivtrafikens drivmedel, där elektrifieringen fortsätter att utvecklas samtidigt som biogasen även fortsatt har en given roll.

Ett transportsystem som kopplar samman viktiga omkringliggande städer och städer i östra Mellansverige med Stockholm och varandra kräver järnvägsinvesteringar. Mäljarbanan är central för länet och behöver utvecklas, liksom Bergslagspendeln och Svealandsbanan. Kopplingar till andra städer i Norden är viktiga för tillgänglighet, och en snabbare förbindelse mellan Oslo och Stockholm skulle gynna både lokal och regional utveckling samt stärka beredskap och försvarsförmåga. För detta är investeringar i Nobelbanan och Mäljarbanan avgörande.

För många resor är bilen helt nödvändig. Utvecklingen av fordonsflottan är snabb och antalet eldrivna fordon ökar i hög takt. Därför måste även möjligheterna till laddning av elfordon samt tillgång till andra fossilfria bränslen förbättras. Detta bidrar till att länets utsläpp från transportsektorn kan hållas tillbaka.

Länets korta avstånd till olika destinationer är en viktig fördel, och tillgången till både Arlanda och Västerås flygplatser spelar en central roll. Arlanda är av stor betydelse för nationell och internationell tillgänglighet och kommersiella transporter, medan Västerås är särskilt betydelsefull för beredskap och samhällsviktig luftfart. Flygets gröna omställning måste fortsätta för ett mer miljövänligt och fossilfritt flyg.

Effektiva godstransporter för näringslivets behov

Näringslivet är beroende av ett väl fungerande transportsystem. Det gäller såväl stora som mindre företag. I Västmanland finns det goda förutsättningar att utveckla effektiva godstransporter i och med att samtliga trafikslag finns tillgängliga. Länet har även närhet till viktiga godsnoder. Kapaciteten på järnvägen behöver öka för att kunna hantera mer gods samtidigt som de strategiskt viktigaste vägarna i länet behöver anpassas för att kunna trafikeras med längre och tyngre fordon.

Hamnarna i Västerås och Köping är centrala för godstransporterna i länet. Sjöfarten når långt in i landet i den mest befolkade delen av Sverige genom Mäljarfarleden och Mäljarhamnarna. Samtidigt finns det ledig kapacitet i hamnarna, vilket innebär att gods kan flyttas från det hårt belastade väg- och järnvägsnätet till sjöfarten. Stora investeringar har gjorts för att möjliggöra effektivare godstransporter via Mäljarhamnarna, men för att få full effekt av dessa är en ny Hjulstabro helt avgörande. Det är också viktigt att de olika trafikslagen konkurrerar på lika villkor vilket skulle öka sjöfartens konkurrenskraft.

Landsbygder i utveckling

För en fortsatt utveckling av landsbygderna i Västmanland behövs en helhetssyn som omfattar förbättrad infrastruktur, med ett väl fungerande vägnät, anpassad kollektivtrafik och stabil digital uppkoppling. Detta är viktigt för både företag, distansarbete och alla som lever och verkar på landsbygden. Landsbygden spelar en viktig roll för regional tillväxt och beredskap, särskilt genom lokal livsmedelsproduktion, produktion av förnybar energi och naturvård, som bidrar till den gröna omställningen. För att upprätthålla god livskvalitet krävs attraktiva bostäder och tillgång till vård, skola, barnomsorg och service, där lokala tjänster gärna kan kompletteras med mobila och samordnade lösningar.

Utvecklingsarbetet i Västmanland bör särskilt beakta landsbygdens unika förutsättningar och historiska betydelse. LEADER-metoden, som stödjer lokalt anpassad landsbygdsutveckling, är en central metod där lokalsamhällen deltar aktivt.¹¹ Lokalt engagemang är centralt, och det lokala näringslivet kan stärkas genom att stödja små och medelstora företag inom jordbruk, skogsbruk, handel och besöksnäring. Att handla lokalt bidrar till att hålla landsbygden levande och skapar ett stabilare lokalsamhälle. Kompetensutveckling och lokala utbildningsmöjligheter är också viktiga för att behålla arbetskraft och kompetens på gles- och landsbygden.

Öka antalet digitala tjänster och förbättra den digitala infrastrukturen

För att bygga ut bredband och öka utbudet av digitala tjänster i Västmanland krävs ett strategiskt samarbete mellan offentliga och privata aktörer.¹² Offentligt stöd, som statliga medel och EU-medel, är viktigt för att finansiera utbyggnaden i områden där marknaden inte lönar sig.

Digitalisering av offentlig service är central för att öka tillgängligheten och vara ett komplement till fysiska besök. Här finns ett stort behov av ökad samverkan mellan flera aktörer.

Att utveckla "smarta städer" och samhällen är ett sätt att stärka den digitala infrastrukturen och möta framtidens behov. Genom avancerad teknik som Artificiell intelligens (AI), ruttoptimering och autonoma fordon kan transportlösningar effektiviseras och koldioxidutsläpp minskas. Exempelvis kan kollektivtrafik och godsleveranser optimeras i realtid genom AI-baserade ruttplaneringssystem, medan autonoma bussar och transportfordon kan skapa flexibla, behovsanpassade resor och transporter. Digitala verktyg för energieffektivitet, som sensorer och styrsystem, kan minska energiförbrukningen i byggnader och offentliga miljöer. Med dessa framsteg kan hållbarhet och livskvalitet höjas, samtidigt som vi bygger motståndskraftiga och anpassningsbara samhällen för framtiden.

För att alla invånare ska kunna dra nytta av digitaliseringen behövs insatser för digital inkludering, såsom IT-kunskaper för alla åldrar. Samtidigt är det viktigt att främja trygghet på nätet genom att öka kunskapen om cybersäkerhet och skydd mot bedrägerier. Bibliotek, studieförbund, folkbildning och civilsamhälle har en viktig roll i att stödja invånarnas tillgång till digitala verktyg och tjänster samt att stärka deras säkerhet i den digitala miljön.

Öka antalet bostäder, företagsetableringar och förbättra den fysiska planeringen

För att öka antalet bostäder och företagsetableringar samt förbättra den fysiska planeringen i Västmanland krävs strategiska åtgärder som stödjer byggande och effektiv markanvändning. Genom att utveckla nya områden med hyresrätter, bostadsrätter

¹¹ LEADER är en förening som ger stöd till projekt som syftar till utveckling i vårt län. I Västmanland finns idag tre LEADER-områden som tangerar Västmanland: Leader Mälardalen, Leader Nedre Dalälven samt Leader Bergslagen. Stöden finansieras av EU, svenska staten och kommunerna i området.

¹² [Svensk nationell färdplan för EU:s digitala decennium \(regeringen.se\)](#) sid 7

och småhus kan efterfrågan på bostäder mötas. Bostäder och offentliga utrymmen bör vara tillgängliga och anpassade för att möta behoven hos en åldrande befolkning.

Fysisk planering är viktigt för tillgängliga boendemiljöer men också för företagsetableringar, vilket bidrar till ekonomisk tillväxt. Genom att samordna bostadsförsörjning och infrastruktur kan marker reserveras för både bostäder och företag, särskilt nära kollektivtrafik och vägförbindelser. Flexibel och långsiktig markanvändningsplanering kan göra att markresurser används effektivt och att både bostadsområden och företagsmiljöer utvecklas.

Att rusta upp befintliga bostadsområden och förenkla tillståndsprocesser kan, tillsammans med en proaktiv markpolitik, påskynda byggandet och skapa bättre förutsättningar för tillväxt. Genom att utveckla tillgängliga boendemiljöer och företagsetableringar kan Västmanland bli mer konkurrenskraftigt, vilket gynnar livskvaliteten och ekonomisk tillväxt.

2.2.2 God tillgång till samhällsservice och tjänster

Tillgängligheten till vård, kultur och kommersiell service varierar i Västmanland. För att förbättra detta behövs en kombination av digitala lösningar, mobila vårdenheter och ett utökat samarbete. Kultur kan göras mer tillgänglig genom fler digitala plattformar och bättre samordning. Kommersiell service kan samtidigt stärkas genom lokala inköp och strategiska satsningar. Genom att stötta företagens utveckling, till exempel genom att skapa nätverk och förbättra tillgången till efterfrågade tjänster, kan konkurrenskraften öka, innovation främjas och nya affärsmöjligheter skapas. Detta bidrar till en starkare lokal och regional ekonomi, fler arbetstillfällen och en ökad tillväxt.

Insatsområdets huvudindikatorer

- Tillgänglighet till hälso- och sjukvård.
- Tillgänglighet samhällsservice

Se bilaga 1 för fler indikatorer.

En ökad tillgänglighet till vård i hela Västmanland

För att öka tillgängligheten till vård i Västmanland krävs ett fortsatt strategiskt och långsiktigt arbete som utgår från principerna för Nära vård, där vården är nära invånarnas vardag. En viktig insats är att utveckla digital vård och e-hälsotjänster, vilket gör det möjligt för invånare, särskilt i gles- och landsbygderna, att få vård utan att behöva resa. Utöver digitala lösningar är tillgången till mobila enheter, som erbjuder basvård och provtagning, viktiga komplement.

Förbättrad samordning mellan primärvård, specialistvård och akutsjukvård är också nödvändigt för en effektiv och sammanhållen vård. Förebyggande insatser, såsom hälsokontroller och screening, kan tidigt upptäcka sjukdomar och minska behovet av omfattande vård, vilket avlastar vården. Ett nära samarbete mellan region, kommuner och privata aktörer stärker vården och förbättrar tillgängligheten och kvaliteten.

Kultur i hela länet

För att sprida kultur i hela Västmanland krävs ett samordnat arbete mellan regionala och lokala aktörer. En viktig insats är att skapa fysiska och digitala plattformar för

kultur. Kulturarrangemang i samarbete med lokala föreningar och skolor kan bidra till att nå ut till landsbygden där utbudet idag är begränsat, och mobila kulturprojekt, som turnerande teatergrupper och utställningar, gör kulturen mer närvarande i hela länet.

Att stödja lokala konstnärer och kulturföreningar främjar kulturutövande och stärker gemenskapen, men det kräver också engagemang från oss alla. Genom att aktivt delta i och konsumera lokala kulturevenemang bidrar vi till deras utveckling. Förutom ekonomiskt stöd och bidrag kan lokalsamhället stärkas genom att vi värderar och är villiga att betala för kulturella upplevelser, något som kan ge en stabil grund för fortsatt kreativitet och arrangemang i närområdet.

Skolor har en central roll i att sprida kultur och skapa intresse hos unga. Genom kultur i undervisningen och besök på kulturevenemang kan ett långsiktigt kulturengagemang skapas som stärker länets kulturliv. Kulturskolorna är en viktig instans för att få barn och unga att uppleva och utöva kultur. Likaså spelar Västmanlands läns museum en central roll i att väcka intresse för vårt kulturella arv och den miljö vi lever i.

Samarbetet mellan kommuner, region, kulturinstitutioner och civilsamhälle är en del i att göra kultur tillgänglig, oavsett bostadsort. Investeringar i fysisk och digital infrastruktur gör kultur till en självklar och tillgänglig del av invånarnas liv, oavsett var de bor.¹³

Ökad tillgång till kommersiell service

Tillgången till kommersiell service i Västmanlands län varierar beroende på om man befinner sig i städer, glesbygder eller landsbygder. I stadsmiljöer är det relativt enkelt att nå dagligvarubutiker, posttjänster och andra kommersiella tjänster. I landsbygderna är tillgången ofta mer begränsad. För att stärka servicen i dessa områden behövs stöd till befintliga verksamheter. Dessa platser blir mer attraktiva att bo och verka i då det ges en ökad möjlighet att ha tillgång till nödvändig kommersiell service. Ett särskilt fokus bör ligga på att stödja befintliga handlare att erbjuda fler tjänster, som exempelvis apotekstjänster och paketutlämning, för att säkerställa deras överlevnad och förbättra servicen i mindre tätbefolkade områden i länet.

2.2.3 Säkerställda viktiga samhällsfunktioner

För att säkra samhällsfunktioner i Västmanland under både kris och krig krävs samverkan mellan myndigheter, kommuner, näringsliv, civilsamhälle och föreningsliv. Fokus bör ligga på att stärka infrastrukturen inom energi, vatten, avfall, transport och kommunikation. Hälso- och sjukvården behöver mobila vårdteam och digitala lösningar för att fungera under störningar. En balanserad energimix av förnybara källor och kärnkraft är viktigt för elnä-

Insatsområdets huvudindikatorer

- Kostnad för totalförsvar och samhällsskydd
- Slutanvändning av energi inom länet, MWh/person

Se bilaga 1 för fler indikatorer.

¹³ [Kultur för barn och unga - Kulturrådet \(kulturradet.se\)](http://Kultur%20f%C3%B6r%20barn%20och%20unga%20-%20Kulturr%C3%A5det%20(kulturradet.se))

tets robusthet, och elnätets kapacitet måste öka. Civilförsvarsplaner ska hantera elavbrott, personalbrist och IT-störningar, och psykosocialt stöd ingår i krisberedskapen för att främja invånarnas psykiska hälsa i Västmanland.¹⁴

Drönare

Drönare är en växande teknologi med potential att effektivisera transport, jordbruk, samhällssäkerhet och miljöövervakning. I Västmanland kan de användas för snabb medicinleverans, övervakning av infrastruktur och stöd vid räddningsinsatser. Dessutom kan de minska utsläpp genom ruttoptimering och fossilfria leveranser.

Stärkt beredskap

För att stärka beredskapen i Västmanland i det rådande säkerhetspolitiska läget, inklusive Sveriges Natomedlemskap, krävs en samordnad strategi där Länsstyrelsen Västmanland har en ledande roll i krisberedskap och totalförsvaret. Enligt MSB:s Nationella risk- och sårbarhetsbedömning (NRSB) 2023 behövs fokus på prioriterade områden som energi, vattenförsörjning, hälso- och sjukvård samt transport- och kommunikationssystem.¹⁵ För att förhindra störningar vid kris är det också viktigt att prioritera avfallshantering genom beredskapsplaner för insamling, behandling och återvinning av avfall.

För att skydda samhällsfunktioner krävs även fokus på primärproduktion och logistik. Ökad självförsörjningsgrad inom livsmedel och utveckling av reservvattenkällor är centralt, liksom säkerställande av buffertlager med utrustning och läkemedel, vilket kräver samarbete mellan offentliga och privata aktörer. Ett starkt totalförsvaret är viktigt, där civilsamhället och frivilligorganisationer spelar en stor roll i att stödja beredskap och återhämtning. Arbetet bör även omfatta motståndskraft och uthållighet med reservkapacitet för viktiga funktioner.

Beredskapsplaner måste även ta hänsyn till personer med funktionsnedsättning, särskilt gällande vård, stöd och evakuering. Hälso- och sjukvårdens beredskap, inklusive digitala tjänster som e-hälsa, behöver säkerställas för vård även i avlägsna områden, liksom hemtjänstens omsorg i glesbygden med alternativa lösningar för krissituationer. Västmanland bör även integrera lärdomar från tidigare kriser som Covid-19, afrikansk svinpest och klimatrelaterade händelser i framtida beredskapsplaner.

En säkrad kraftförsörjning i länet

Länets elnät är ansträngd, särskilt i Västerås, Arboga och Kungsör, vilket begränsar möjligheterna till att utöka uttag i dessa områden.¹⁶ Energimixen behöver breddas med investeringar i fossilfri energi som sol-, vind- och vattenkraft, samt genom fortsatt utbyggnad av fjärrvärme-, vätgas- och biogasproduktion för att garantera en robust energiförsörjning i framtiden.

¹⁴ Handbok krisstöd Västmanland, Länsstyrelsen Västmanland

¹⁵ <https://www.krisinformation.se/detta-gor-samhallet/mer-om-sveriges-krishanteringssystem/samhallets-ansvar/kommuner/dricksvattenforsorjning>

¹⁶ SWECO:s rapport, Elkraftförsörjning i region Västmanland

Effektivare energianvändning och en uppgradering av infrastrukturen för energidistribution är avgörande för att hantera både dagens och framtidens behov. För att möta dessa utmaningar krävs också en stärkt samverkan mellan näringsliv, kommuner och nätägare för att underlätta planering och anpassning till förändrade kapacitetskrav.

Utveckling av smarta elnät, som kan optimera energihantering och olika energikällor, är en nyckelåtgärd för att effektivisera överföring och lagring av energi. Dessutom måste transportinfrastruktur och kommunikationstjänster stärkas för att förbli robusta även under krissituationer.

Dessa åtgärder gör Västmanland bättre rustat för nuvarande och framtida utmaningar inom kraftförsörjning och för att möta länets växande energibehov på ett hållbart sätt.

Tryggad tillgång till vatten och livsmedel

För att säkerställa vatten- och livsmedelsförsörjningen i Västmanland krävs både en hållbar vattenförvaltning och livsmedelsproduktion.¹⁷ En svag punkt i länets livsmedelsproduktion är bristen på lokala förädlingsled, såsom slakterier, mejerier och kvarnar, vilket skapar utmaningar mellan jord och bord. Genom att utveckla denna förädlingsinfrastruktur kan den lokala produktionen stärkas och minska beroendet av externa leveranskedjor. Effektivare vattenrening, minskade vattenförluster och skydd av vattentäkter är avgörande för dricksvattenförsörjningen, särskilt i krissituationer. Med Mälaren som dricksvattentäkt för miljontals människor behövs en balans mellan ökande sjöfart och miljöskydd. Hållbara jordbruksmetoder, lokal förädling och en effektiv infrastruktur är viktiga steg för en säker och hållbar livsmedelskedja, som också gynnas av kunskapshöjande insatser om hållbar konsumtion och klimatpåverkan.

Ökad hållbarhet i jord- och skogsbruket i länet

Jord- och skogsbruket är en levande näring som bidrar till länets ekonomiska tillväxt. Dessa näringar spelar en viktig roll i krissituationer genom att säkra livsmedelsförsörjning och tillhandahålla biomassa för energi och byggmaterial. Ett motståndskraftigt jord- och skogsbruk kan förse samhället med viktiga resurser och fungera som en effektiv kolsänka. Genom samarbete mellan jordbrukare, skogsägare, universitet, kommuner och näringsliv kan nya affärsmodeller och långsiktiga lösningar för regionens utveckling främjas ytterligare.

För att motverka minskad biologisk mångfald krävs intensifierat bevarandearbete genom åtgärder inom jord- och skogsbruk. Skydd av viktiga naturområden, främjande av habitat för hotade arter och återställande av ekosystem är centralt för en hållbar framtid. Innovation, som precisionsjordbruk, och utbildning för att locka unga till branschen är viktiga insatser, där bland annat Sveriges lantbruksuniversitet och naturbruksgymnasier spelar en nyckelroll.

¹⁷ Regional livsmedelsstrategi, Västmanland. Länsstyrelsen Västmanland

2.3 Ett nyskapande Västmanland

Västmanland har redan ett starkt och blomstrande näringsliv, vilket utgör en solid grund för omställningen till ett mer mångsidigt, hållbart och innovativt näringsliv. Genom att utnyttja länets kreativitet och skaparkraft skapas möjligheter för nytänkande och förnyelse, som stärker utvecklingen och driver länets framtid framåt.

Konkurrenskraften kan förstärkas genom insatser som rådgivning, projektmedel och förbättrat näringslivsklimat för entreprenörer och små och medelstora företag, samt åtgärder för företagsetableringar och investeringar. Exporten är avgörande för Västmanlands ekonomi, och företag behöver förutsättningar för internationell handel.

Satsningar på tillverkningsindustrin och strategiska satsningar på styrkeområden som automation, järnväg, energi och hälsa skapar tillväxt och nya arbetstillfällen. Samtidigt måste utmaningen med bristen på arbetskraft i förhållande till arbetsmarknadens behov hanteras. Detta kräver insatser för att attrahera inflyttning, inkludera fler i arbetslivet och använda tekniska innovationer för att effektivisera processer.

För att stärka konkurrenskraften och produktiviteten behövs samarbete mellan företag, forskningsinstitut, universitet och andra regioner. Kompetensförsörjningen måste förbättras genom att stärka samarbetet mellan skola och näringsliv, anpassade utbildningar till arbetsmarknadens behov och attrahera samt behålla kvalificerad arbetskraft i regionen.

Agenda 2030

2.3.1 Stärkt näringsliv, konkurrenskraft och produktivitet

Ett breddat näringsliv för ökad sysselsättning

För att bredda näringslivet och öka sysselsättningen i Västmanland krävs satsningar på både lokala förutsättningar och tillväxtpotentialer. Att vidareutveckla den tekniskt avancerade tillverkningsindustrin och främja nya sektorer som industriell IT och försvarsindustrin stärker regionens konkurrenskraft. Den gröna omställningen och elektrifiering skapar också nya affärsmöjligheter.

Insatsområdets huvudindikatorer

- Sysselsatta, antal och andel
- Ekonomisk utveckling (BRP)

Se bilaga 1 för fler indikatorer.

I de norra delarna av länet spelar ett antal stora företag en betydande och positiv roll för orten, Västmanland och omkringliggande län. Men det är också nödvändigt att bredda näringslivet ytterligare. Genom att stärka de gröna näringarna och utveckla tjänstesektorn kan regionen skapa ett ännu mer diversifierat näringsliv som kompletterar de befintliga företagens viktiga bidrag.

Samverkan mellan näringsliv, forskning och utbildning är viktigt för att utveckla små och medelstora företag inom industri, bygg, besöksnäring och företagstjänster. Småföretag är centrala för sysselsättningen, och entreprenörskap bör främjas i hela länet.

För att öka nyföretagandet behövs bättre förutsättningar och stöd, som exempelvis rådgivning. Genom att integrera entreprenörskap i skolan, och bygga vidare på Västmanlands framgångar inom UF-företagande, ges elever verktyg att utveckla kreativitet och företagsamhet, vilket främjar det framtida näringslivet.

Ett attraktivt företagsklimat skapar utveckling

Att stärka företagsklimatet i Västmanland kräver långsiktiga insatser inom flera områden. Målet är att underlätta för företag att växa genom rådgivning, finansiering och minskade byråkratiska hinder för att skapa en affärsvänlig miljö. En stark dialog mellan näringsliv, kommuner och regioner är viktig för ett klimat där företag känner sig hörda. Förbättringar av fysisk och digital infrastruktur, särskilt på lands- och glesbygd, samt kompetensförsörjning, är kritiska för företagen.

Energiförsörjning är också viktig, då energibrister i vissa områden hämmar utvecklingen. Satsningar på energiinfrastruktur och innovativa lösningar kan skapa bättre förutsättningar för både etablerade företag och nya investeringar.

För att attrahera nya investeringar är samarbete mellan kommuner, näringsliv och myndigheter centralt. Västmanland har fördelar som kan bidra till att skapa en konkurrenskraftig region med stark infrastruktur och hållbara affärsmöjligheter, samtidigt som satsningar på att behålla kvalificerad arbetskraft är viktigt.

En framgångsrik besöksnäring i Västmanland

Besöksnäringen är komplex och därför krävs gränsöverskridande samverkan mellan lokala företag, turismorganisationer och myndigheter för att utveckla en framgångsrik besöksnäring i Västmanland. Genom att strategiskt utveckla Västmanland som en hållbar turistdestination och stödja enskilda turismverksamheter kan länets attraktivitet stärkas långsiktigt. Den strategiska utvecklingen bör fokusera på att besökare ska resa hållbart, stanna längre året runt och främja lokal ekonomi.

Att utveckla hållbara turismverksamheter är centralt för att säkerställa hög kvalitet och leverans till länets besökare. Viktiga åtgärder är att utveckla tematisk marknadsföring till målgrupper som finns i Sverige och närliggande länder, att utveckla transportsystemet för turism, att utveckla kultur, kulturmiljöer och evenemang, att utveckla leder med närliggande service och upplevelser samt att möjliggöra livslångt lärande för personal inom besöksnäringen. En framgångsrik besöksnäring skapar sysselsättning i hela länet, stärker attraktivitet och bidrar till en förbättrad folkhälsa.

Utveckla de kulturella och kreativa branscherna

För att utveckla de kulturella och kreativa branscherna i Västmanland krävs strategiska insatser som stärker innovation, samarbete och tillväxt. De kulturella och kreativa branscherna bidrar till att generera turismintäkter, stärka den lokala identiteten,

främja kulturutveckling och öka utbudet av upplevelser. Amatörkulturen, såsom amatörteatrar och musikgrupper, har en viktig roll, inte bara som en grogrund för den professionella kultursektorn, utan också som ett värde i sig själv. Den erbjuder människor möjligheten att uttrycka sig, skapa gemenskap och bidra till den kulturella mångfalden. Genom att främja utbildning, folkbildning, kompetensutveckling och nätverksmöjligheter kan både individer och näringar stärkas.

De kulturella och kreativa branscherna spelar en viktig roll i samhällets utveckling och bidrar till värdeskapande och tillväxt. Synlighet, både lokalt och internationellt, är också viktig för att öka efterfrågan på dessa produkter och tjänster. Sverige är känt för sin innovationskapacitet, och de kulturella branschernas entreprenörer representerar en stor resurs för värdeskapande.

Fler små och medelstora företag ska vara i tillväxt

För att främja små och medelstora företag i Västmanland krävs insatser inom finansiering, kompetensutveckling och internationell expansion. En viktig del är att stödja olika former av företagande, inklusive ekonomiska föreningar och arbetsintegrerade sociala företag (ASF)¹⁸, vilka bidrar till social och ekonomisk hållbarhet. Ekonomiska incitament som startbidrag och riskkapital samt rådgivning inom ledarskap och teknologi stärker företagens konkurrenskraft.

Exporten är en viktig drivkraft i Västmanlands ekonomi, och ett ökat fokus på små och medelstora företags internationella expansion är nödvändigt. Exportstrategier bör vara både konkurrenskraftiga och klimatomåligt hållbara, med stöd som rådgivning, nätverk för globala värdekedjor och riktade insatser för att inkludera små och medelstora företag. Genom att främja kunskapsutbyte med internationella marknader stärks länets globala position. För att ytterligare öka tillväxten bland små och medelstora företag bör Västmanland aktivt utnyttja möjligheterna som den internationella marknaden erbjuder.

2.3.2 Ökad forskning, innovation och förnyelse

Västmanland har en stark position inom innovation med flera forsknings- och innovationskluster och kan i framtiden bli ännu mer framstående inom forskning och teknikutveckling. För detta krävs strategisk samverkan mellan akademi, näringsliv och offentliga aktörer, särskilt genom fördjupade samarbeten mellan universiteten och näringslivet.

Insatsområdets huvudindikatorer

- Nyföretagande, antal nya företag
- Investeringar i FoU

Se bilaga 1 för fler indikatorer.

Genom deltagande i EU-finansierade projekt kan regionens innovationskraft stärkas. Ett intensifierat samarbete med EU kan ge nya internationella samarbeten och

¹⁸ <https://tillvaxtverket.se/download/18.6855bfcf184896002ffadb/1668765771157/ASF%20f%C3%B6r%20utrikesf%C3%B6r%20webb.pdf>

finansieringsmöjligheter, vilket stärker regionens innovationskraft och globala position inom forskning. Stöd för kommersialisering av nya idéer är av vikt, och offentlig sektor kan bidra som kund och testmiljö. Offentliga aktörer behöver bättre samordnas för att effektivt stödja näringslivet.

Utveckling av innovationsstödsystemet över hela länet, inklusive tillgång till finansiering och utbildning inom innovationsledning, är viktigt för att främja samarbete mellan företag, forskningsinstitutioner och myndigheter.

Utveckla den digitala konkurrenskraften för framtiden

För att leda samhället mot en konkurrenskraftig digital framtid krävs satsningar på digital infrastruktur, kompetens och innovation. Stabil uppkoppling är avgörande för digitalisering inom näringsliv och offentlig sektor, och investeringar i AI, automation och cybersäkerhet är centrala. Samarbete mellan offentlig och privat sektor främjar resurseffektivitet och tekniska framsteg.

AI förutsätter smartare beslut, effektivare arbetsflöden och ökad innovation. Etisk användning och transparens är dock avgörande för att bygga förtroende. Cybersäkerhet är en förutsättning för att skydda data, stärka samhällsberedskap och möta nya hot. Företag och organisationer behöver kontinuerligt förstärka sina säkerhetssystem för att behålla konkurrenskraften.

Genom strategiska investeringar i infrastruktur, forskning och säkerhet kan Västmanland säkra en hållbar och konkurrenskraftig digital omställning inför framtiden.

Utveckla styrkeområdena som en kraft för omställning

Smart specialisering är i fokus inom EU för att stärka regioners konkurrenskraft och tillväxt. Genom att fokusera på nuvarande och framtida styrkeområden kan Västmanland utnyttja sina fördelar för ekonomisk och teknologisk omställning. Samtidigt är det viktigt att uppmärksamma den bredare industrins betydelse, även utanför smart specialisering, då den spelar en central roll för länets attraktionskraft, sysselsättning och ekonomiska tillväxt. Den mångfald av verksamheter som präglar Västmanland ökar länets attraktionskraft för investeringar och talanger, och stärker dess globala synlighet.

Fördjupat samarbete mellan forskningsmiljöer och ingenjörskraften stärker innovationskluster och gör Västmanland till ett nav för teknisk innovation. För att påskynda den gröna omställningen behövs satsningar på elektrifiering och framtida energilösningar, inklusive elektrifiering av fordonsflottor och automatisering av industriprocesser. Samtidigt behövs investeringar i förnybar energi göras, som sol-, vind- och vattenkraft samt fortsatt utbyggnad av fjärrvärme-, vätgas- och biogasproduktion.

Regionala samarbeten, särskilt inom östra Mellansverige, skapar synergier och stärker konkurrenskraften. Det är också viktigt att företag och offentliga aktörer blir mer proaktiva i att utnyttja EU:s innovationsstöd, som Horisont Europa, för att främja teknologisk utveckling.

För långsiktig framgång behöver Västmanland vara lyhörd för globala trender och framtida teknologier som kan säkra regionens position inom nya spetsområden och stärka dess konkurrenskraft på den internationella arenan.

2.3.3 Tryggad kompetensförsörjning och möjlighet till livslångt lärande

För att säkerställa kompetensförsörjningen och främja livslångt lärande i Västmanland krävs samverkan mellan utbildningsaktörer, arbetsliv, myndigheter och branschorganisationer. Denna samverkan är viktig för att attrahera sökande till bristyrken samt förbättra matchningen mellan utbildning och arbetsmarknad. Insatser, som exempelvis studie- och yrkesvägledning och jämställdhetsarbete i skolan¹⁹, behövs också för att uppmuntra alla att fritt välja utbildning och yrke utan att känna sig hämmade av omgivningens förväntningar.

Insatsområdets huvudindikatorer

- Arbetslöshet
- Övergång till högre studier

Se bilaga 1 för fler indikatorer.

Utbildningens roll är avgörande för att säkerställa en fungerande kompetensförsörjning, särskilt eftersom den generella utbildningsnivån i Västmanland är något lägre än genomsnittet för riket. Länet behöver en mångsidig utbildningsstruktur som omfattar allt från grund- och gymnasieskola till vuxenutbildning, yrkeshögskola och högre utbildning. Folkhögskolorna har en särskild roll i detta genom att erbjuda flexibla utbildningsmöjligheter och bidra till att stärka både individens personliga utveckling och möjligheterna till arbetsmarknadsetablering. En balanserad kombination av utbildningsformer – från yrkesinriktade till allmänbildande – skapar en dynamisk variation av utbildningar som svarar mot länets behov och möjligheter.

I takt med att arbetsmarknaden förändras och nya yrkesroller och kompetenskrav uppstår, behöver också förmågan till omställning stärkas. Livslångt lärande är viktigt för att individer och organisationer ska kunna möta framtidens utmaningar. Arbetsgivare behöver skapa attraktiva och hälsosamma arbetsplatser för att i högre grad kunna rekrytera och behålla personal.

Behovet av att matcha och bygga kompetens

I Västmanland ska alla invånares kompetens tillvaratas. Livslångt lärande är centralt för att möta de framtida behoven på arbetsmarknaden. Region Västmanlands kunskapsunderlag i form av analyser och prognoser kring länets kompetensbehov är en grund för dialog, prioritering av insatser och kan leda till ökad samverkan.

Arbetsmarknaden i Västmanland kommer att förändras i takt med såväl tekniska framsteg, den gröna omställningen, ökad globalisering, det förändrade säkerhetsläget samt demografin. För att möta förändringarna behöver aktörer som arbetar med kompetensförsörjning ha förmåga att fånga upp och möta dessa nya behov och utmaningar.

¹⁹ Skolverket: <https://www.skolverket.se/skolutveckling/inspiration-och-stod-i-arbetet/stod-i-arbetet/aktivt-jamstalldhetsarbete-i-skolan>

Arbetsmarknaden genomgår ständiga förändringar, vilket ställer krav på förbättrade möjligheter för individer att ställa om eller byta karriär när yrken utvecklas och nya roller växer fram. För personer som står utanför arbetsmarknaden krävs träffsäkrare arbetsmarknadsinsatser och förstärkt vuxenutbildning som kan möta behoven av både kompetens och språkutveckling. Praktikplatser är en viktig del av detta arbete, särskilt om de erbjuder möjligheter att kombinera praktisk erfarenhet med språkträning i arbetslivet. Samtidigt bär individen ett eget ansvar för att förbli anställningsbar genom att aktivt engagera sig i sin personliga och professionella utveckling. Genom en samverkan mellan riktade insatser, incitament och individens eget driv kan fler ges chansen att närma sig arbetslivet och bidra till en högre sysselsättningsgrad.

Ökad samverkan mellan utbildningsaktörer och arbetsgivare

Samverkan mellan utbildningsaktörer och arbetsgivare behöver stärkas för att säkerställa att utbildningarna möter de kompetensbehov som finns i länet. Redan från grundskolan behövs stärkt arbete med vägledning mot jobb och/eller studier påbörjas och därefter behövs relevant vägledning som kan stötta i det livslånga lärandet.

För att fler individer ska ha möjlighet att göra väl underbyggda val av studier eller arbete behövs kunskap om arbetsmarknadens kort- och långsiktiga behov, vilket bör vägleda planering och dimensionering av utbildningar i länet. Här är det viktigt att särskilt fokusera på utbildningar med stort behov på arbetsmarknaden men som av olika anledningar har lågt söktryck. Företag och organisationer behöver bli bättre på att berätta om sina yrken och arbetsplatser för att studerande och arbets sökande ska få en tydlig bild av branschen och inspireras att välja en väg in i yrket. Praktik har en central roll i arbetet med attraktion och kompetensförsörjning och bidrar till att knyta utbildningar närmare arbetslivet. Ett viktigt verktyg för kompetensförsörjning, omställning och livslångt lärande är validering. Därför behöver vi fortsätta med att etablera strukturer för validering i Västmanland.

Stärkt strategisk kompetensförsörjning

Arbetsgivare i Västmanland behöver stärka sin förmåga att arbeta med strategisk kompetensförsörjning för att långsiktigt attrahera, rekrytera, behålla och utveckla rätt kompetens i organisationen. En förutsättning för detta är att de kan identifiera, formulera samt kommunicera sina kompetensbehov på kort och lång sikt. Trots dessa insatser är det troligt att antalet befintliga personer inte kommer att räcka för att möta arbetsmarknadens växande efterfrågan. Detta kräver nya arbetssätt och lösningar för att behålla en tryggad kompetensförsörjning, där fler också ges möjlighet att arbeta högre upp i åldrarna för att tillvarata all tillgänglig kompetens.

För att säkerställa en tryggad kompetensförsörjning bör företag och organisationer främja vidareutbildning och kompetensutveckling för yrkesverksamma, särskilt inom branscher där teknologiska och strukturella förändringar sker snabbt. Samtidigt är det sannolikt att efterfrågan på arbetskraft inom många områden kommer att växa snabbare än tillgången, vilket leder till att företag och organisationer måste utveckla effektiva arbetssätt för att lösa denna utmaning. För att arbetsgivare fortsatt ska vara konkurrenskraftiga behöver de dels arbeta med kontinuerlig kompetensutveckling

av befintlig personal, dels öka sin rekryteringsbas. Att individer vill och har möjlighet att stanna kvar i arbetslivet är en annan del av lösningen.

Att arbeta strategiskt med att attrahera och rekrytera framtida medarbetare från grupper som i dagsläget är underrepresenterade på arbetsplatsen kan öka möjligheterna till kompetensförsörjning. Arbetsmarknaden bör breddas på ett sådant sätt så att personer som står längre från arbetsmarknaden ges större möjlighet att komma i arbete.

För att möta bristen av arbetskraft med efterfrågad kompetens behöver även insatser för att attrahera och behålla internationell kompetens stärkas. Genom samverkan, kontinuerlig utbildning och anpassning till arbetsmarknadens behov kan Västmanland säkerställa en konkurrenskraftig arbetsmarknad för framtiden.

3. Genomförande

3.1 Handslag för länets utveckling

Det är genom samarbete och delat ansvar som visionen om ett livskraftigt Västmanland kan bli verklighet. Region Västmanland har det övergripande ansvaret för den regionala utvecklingen, men framgången beror på att alla aktörer bidrar med sina perspektiv, resurser och engagemang. Att arbeta tillsammans för att stärka länet genom delaktighet och inflytande är avgörande för att skapa livskraft för hela länets framtid.

För att lösa komplexa samhällsutmaningar krävs samverkan som går bortom traditionella sektorsgränser. Att övervinna dessa utmaningar kräver att både offentliga, privata och civila aktörer arbetar integrerat och samordnat. Genom att arbeta bredare kan vi säkerställa att flera mål uppnås. Samverkan bör inte bara ske inom länet utan även mellan regioner, för att öka möjligheten att erhålla EU-medel och effektivisera den regionala utvecklingen.

Som en del av den Regionala utvecklingsstrategin kommer Region Västmanland att arbeta fram handslag med länets kommuner och andra nyckelaktörer. Dessa handslag innebär att varje kommun och aktör identifierar och prioriterar de aktiviteter som de ska arbeta med fram till år 2030 tillsammans med Region Västmanland. Genom handslagen skapas ett gemensamt ansvar för att driva lokal utveckling framåt och att hantera länets mest akuta samhällsutmaningar.

3.2 Uppföljning och utvärdering

Enligt förordningen om regionalt tillväxtarbete ska regionerna följa utvecklingen i länet genom att analysera, följa upp och utvärdera de insatser som görs. Syftet med uppföljningen är att säkerställa att insatserna inom RUS når sina mål och bidrar till länets långsiktiga utveckling. Uppföljningen ska ske utifrån principerna om ekonomisk, social och miljömässig hållbarhet, där jämställdhetsperspektivet integreras systematiskt. Genom att även mäta både direkta och indirekta effekter av insatserna kan man få en tydligare bild av hur olika grupper påverkas.

För att genomföra det regionala utvecklingsuppdraget har ett uppföljnings- och lärandesystem utvecklats, som ska underlätta systematisk uppföljning, utvärdering och reflektion kring de insatser som genomförs. Detta system består av flera delar: en aktörsanalys, aktivitetsplan och lärandeplan samt ett offentligt webbaserat uppföljningssystem och en kommunikationsplan. Aktivitets- och lärandeplanerna beskriver vilka data som ska samlas in, vilka utvärderingar som ska göras och vilka underlag som ska tas fram för att stärka lärandet och utvecklingen i länet.

Varje insatsområde har en riktning som följs av ett antal indikatorer som samlat ska ge en lägesbild över utvecklingen. För att i vissa lägen göra mätningarna lite mer lättillgängliga är två indikatorer utpekade som huvudindikatorer. För den som vill se

värdet på samtliga indikatorer kan lätt göra det via det webbaserade uppföljningssystemet.

3.3 Lärande och kommunikation

Lärandeprocesserna är centrala och ger möjlighet att justera och förbättra framtida insatser baserat på tidigare resultat. För att ytterligare främja transparens och delaktighet i processen sker uppföljningar regelbundet, och resultaten görs tillgängliga för relevanta aktörer.

Genom lärandeplanens förändringslogik återförs kunskap och insikter till länets aktörer, vilket bidrar till en kontinuerlig förbättring och utveckling av arbetet. Kommunikationsplanen beskriver hur resultat och analyser ska återkopplas till olika målgrupper, vilket säkerställer att lärandet sprids och att alla som är involverade i länets utveckling kan dra nytta av de insikter och lärdomar som framkommer.

Vid genomförandet av strategin behöver det regionala utvecklingsarbetet hantera regionala skillnader och säkerställa att insatserna är väl anpassade till lokala förutsättningar. Detta kräver att uppföljningen utformas på ett sätt som gör att lokala behov och utmaningar kan identifieras tidigt. För att attrahera investeringar och extern finansiering till Västmanland krävs dessutom ett aktivt och målinriktat påverkansarbete på lokal, regional och nationell nivå, vilket i sin tur stärks av att kommunicera uppföljningsresultat och framsteg på ett strukturerat sätt.

Genom att kontinuerligt utvärdera och justera insatserna, samt skapa forum för att dela lärdomar, framgångar och utmaningar med varandra, säkerställs att Västmanland kan fortsätta växa och utvecklas. Detta lärande- och kommunikationsarbete bidrar till en djupare förståelse av vad som fungerar och vad som kan förbättras, och det ger aktörer i länet ett gemensamt kunskapsunderlag att bygga vidare på. Ett transparent och löpande utvärderings- och kommunikationssystem stärker förtroendet och engagemanget för strategins mål och bidrar till länets utveckling.

4. Uppdraget och dokumentets utgångspunkter

I Sverige ansvarar landets regioner, tidigare kallade landsting, för det regionala utvecklingsarbetet, vilket regleras av Lag (2010:630) om regionalt utvecklingsansvar och Förordning (2017:583) om regionalt tillväxtarbete. Regionerna ska arbeta för att uppnå målen för regional utvecklingspolitik och EU:s sammanhållningspolitik. Strategin är även anpassad för att stödja globala mål som Agenda 2030 och nationella prioriteringar inom miljö, livsmedelssäkerhet och folkhälsa, vilket placerar Västmanlands utveckling i en bredare kontext.

En viktig del av regionernas ansvar är fastställa en regional utvecklingsstrategi (RUS). Det är en plan för länets långsiktiga utveckling. Den regionala utvecklingsstrategin tar sin utgångspunkt i den nationella strategin för hållbar regional utveckling.

RUS styr hur Region Västmanland hanterar de statliga regionala utvecklingsmedlen, och den lägger grunden för vilka prioriteringar som görs inom utvecklingsarbetet. Vidare tar RUS hänsyn till både internationella och nationella överenskommelser och strategier för att säkerställa att Västmanlands utveckling hänger samman med större globala och nationella mål.

Den nationella strategin för hållbar regional utveckling för 2021–2030 anger inriktningen för hur regionerna ska arbeta med dessa frågor. Regeringen har identifierat fyra strategiska områden för att möta dagens samhällsutmaningar.

Strategin understryker också att det finns andra viktiga politikområden som regionerna måste ta hänsyn till när de utvecklar sina regionala planer. Varje mandatperiod uppdateras RUS och fungerar både som en styrande plan för Region Västmanlands verksamheter och som en vägledning för länets kommuner och länsstyrelsen. Den inspirerar också företag, utbildningsinstitutioner, kulturaktörer och civilsamhället i deras arbete.

4.1. Agenda 2030

FN:s hållbarhetsmål och Agenda 2030 ska leda vägen mot att utrota fattigdom, förverkliga de mänskliga rättigheterna för alla, uppnå jämställdhet och egenmakt för alla kvinnor och flickor samt säkerställa ett varaktigt skydd för planeten och dess naturresurser. De globala målen är integrerade, odelbara och balanserar de tre dimensionerna av hållbar utveckling: den ekonomiska, den sociala och den miljömässiga. Den regionala utvecklingsstrategin arbetar för att uppfylla de globala hållbarhetsmålen i Agenda 2030.

4.2. EU och sammanhållningspolitiken

EU påverkar nästan alla verksamhetsområden, och Region Västmanland spelar en viktig roll i flernivåstyret som tar hänsyn till lokala och regionala behov. Sammanhållningspolitiken är EU:s främsta verktyg för att skapa hållbar tillväxt och sysselsättning i Europa. EU:s struktur- och investeringsfonder bidrar till ekonomisk tillväxt, fler jobb och högre livskvalitet genom strategiska investeringar i både landsbygder och städer. Region Västmanland samarbetar med östra Mellansverige (ÖMS) om den Europeiska regionala utvecklingsfonden och ESF+ för att främja strukturomvandling. Målen inkluderar att stärka forskning, innovation och konkurrenskraften hos små och medelstora företag.²⁰

EU:s gröna giv kommer att spela en central roll för omställningen till klimatneutralitet fram till 2050, med krav på minskade utsläpp, skydd av biologisk mångfald, minskad resursanvändning, ökad cirkularitet och hållbar finansiering. Detta påverkar verksamheter inom många sektorer. Till 2030 ska utsläppen minska med 55 procent jämfört med 1990, vilket ställer krav på mer hållbar produktion och konsumtion.²¹

4.3. EU:s gemensamma jordbrukspolitik

Den gemensamma jordbrukspolitiken finansieras genom Europeiska jordbruksfonden för landsbygdsutveckling och garantifonden för jordbruket. Målet är att skapa livskraftiga landsbygder med likvärdiga möjligheter för företagande, arbete, boende och välfärd, vilket främjar hållbar utveckling. Detta kompletteras med tre delmål: att landsbygderna ska utnyttja sina resurser hållbart och bidra till ekonomisk tillväxt, stärka Sveriges konkurrenskraft genom en cirkulär och fossilfri ekonomi, samt säkerställa att alla har likvärdiga förutsättningar att bo och verka på landsbygderna.²²

4.4. Nationell strategi för hållbar regional utveckling i hela landet 2021–2030

Den Nationella strategin för hållbar regional utveckling 2021–2030 betonar en sammanhållen utveckling över hela landet, med fokus på ekonomisk, social och miljömässig hållbarhet. Strategin strävar efter att minska ojämlikheter och skapa utvecklingsmöjligheter för både stad och landsbygd. En central del är omställningen till en grönare ekonomi med minskade utsläpp och effektiv resursanvändning genom cirkulär ekonomi. Innovation och företagande ska rusta Sverige för framtida utmaningar och skapa hållbar tillväxt.

Strategiska områden	Prioriteringar
Likvärdiga möjligheter till boende, arbete och välfärd i hela landet	Hög livskvalitet med goda och attraktiva livsmiljöer God samhällsplanering God tillgång till kommersiell och offentlig service
Kompetensförsörjning och kompetensutveckling i hela landet	Väl fungerande infrastruktur för kompetensförsörjning och livslångt lärande

²⁰ <https://eufonder.se/eu-fonder/regionala-utvecklingsfonden/ostra-mellansverige.html>

²¹ [Den europeiska gröna given - Consilium \(europa.eu\)](https://den-europeiska-grona-given-consilium.europa.eu/), hämtad 2023-10-10.

²² https://agriculture.ec.europa.eu/common-agricultural-policy/cap-overview/cap-glance_sv

	Utvecklat regionalt kompetensförsörjningsarbete
Innovation och förnyelse samt entreprenörskap och företagande i hela landet	Omställning genom starka regionala innovationssystem och smart specialisering En konkurrenskraftig, cirkulär och biobaserad samt klimat- och miljömässigt hållbar ekonomi Tillvarata digitaliseringens möjligheter Ett gott näringslivsklimat med goda ramvillkor och väl fungerande kapitalförsörjning Internationalisering, investeringsfrämjande och ökad export
Tillgänglighet i hela landet genom digital kommunikation och transportsystemet	Förbättrad tillgång till snabbt bredband och ökad digital användning Tillgänglighet genom hållbara transportsystem

4.5. Nationella mål för utveckling av landsbygder och städer

Den nationella landsbygdspolitiken mål är livskraftiga landsbygder med likvärdiga möjligheter till företagande, arbete, boende och välfärd för en långsiktigt hållbar utveckling. Delmålen är att landsbygderna ska bidra till hållbar företagsamhet och sysselsättning, stärka Sveriges konkurrenskraft inom cirkulär och fossilfri ekonomi, samt säkerställa likvärdiga förutsättningar för människor att leva och verka där.²³

4.6. Nationella mål för miljö och klimat

Sveriges miljömål är vägledande för miljöpolitiken och syftar till att skapa ett hållbart samhälle där stora miljöproblem är lösta till nästa generation. För att nå målen krävs ökat tempo i omställningen och aktiva insatser på alla nivåer.²⁴

Sveriges klimatmål innebär att landet ska vara netto-noll av växthusgasutsläpp senast 2045, med minst 85 procent lägre utsläpp jämfört med 1990. Resterande utsläpp kan hanteras genom kompletterande åtgärder, inklusive koldioxidavskiljning och lagring. En pågående utredning 2023, baserad på EU:s klimatlagstiftning Fit for 55, väntas leda till en uppdatering av målen.²⁵

4.7. Nationella folkhälsomål

Det folkhälsopolitiska ramverket består av ett nationellt mål och åtta målområden. Det övergripande målet är att skapa samhällsliga förutsättningar för god och jämlik hälsa och minska hälsoklyftorna inom en generation. Detta kräver ett gemensamt och tvärsektorielt arbete från statliga, regionala och kommunala aktörer. Målområdena återspeglar hälsans bestämningsfaktorer, det vill säga faktorer som påverkar hälso-

²³ https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/kommittedirektiv/den-framtida-regionala-utvecklingspolitiken-och_hcb169/

²⁴ Nationell klimatanpassningsstrategi (kommer ny 2023), Sveriges miljömål
Klimatpolitisk handlingsplan (kommer ny 2023)

²⁵ [Nationell strategi för hållbar regional utveckling i hela landet 2021–2030 \(regeringen.se\) \(4.6\)](https://www.regeringen.se/468111); Syftet är att: 1) stödja jordbrukarna och förbättra jordbrukets produktivitet för att säkra tillgången på livsmedel till rimliga priser, 2) se till att EU:s jordbrukare kan försörja sig, 3) bidra till en hållbar förvaltning av naturresurser, 4) kampen mot klimatförändringarna, 4) bevara landsbygden och landskapet i EU, 5) hålla landsbygden levande genom att främja jobb i jordbruket, den jordbruksbaserade industrin och andra närliggande näringar.

tillståndet. Det är flera faktorer som samverkar på olika nivåer i samhället, till exempel var och hur vi bor, vilken miljö vi lever i, barndomen och uppväxttiden, vår utbildning och vårt arbete. Bestämningfaktorer kan både öka och minska risken för ohälsa.

4.8. Nationella mål för jämställdhet

I Sverige ska kvinnor och män ha samma makt att forma samhället och sina egna liv. Jämställdhetspolitiken handlar om frågor som makt, inflytande, ekonomi, hälsa, utbildning, arbete och våld i nära relation.²⁶

För att uppnå jämställdhet i samhället har regeringens huvudsakliga strategi sedan 1994 varit *jämställdhetsintegrering*. I korthet innebär det att ett jämställdhetsperspektiv ska beaktas i all politik som påverkar människors villkor, så att alla kvinnor och män, flickor och pojkar kan leva jämställda liv.²⁷

4.9. Nationella kulturpolitiska mål

Kulturen ska vara en dynamisk, utmanande och obunden kraft med yttrandefriheten som grund. Alla ska ha möjlighet att delta i kulturlivet. Kreativitet, mångfald och konstnärlig kvalitet ska prägla samhällets utveckling.

För att uppnå målen ska kulturpolitiken²⁸ främja allas möjlighet till kulturupplevelser, bildning och till att utveckla sina skapande förmågor, främja kvalitet och konstnärlig förnyelse, främja ett levande kulturarv som bevaras, används och utvecklas, främja internationellt och interkulturellt utbyte och samverkan. Särskilt ska barns och ungas rätt till kultur uppmärksammas.²⁹

²⁶ <https://www.regeringen.se/regeringens-politik/jamstallldhet/mal-for-jamstallldhet/>

²⁷ Jämställdhetsmyndigheten: <https://jamstallldhetsmyndigheten.se/jamstallldhet-i-sverige/>; se även Länsstyrelsen Västmanlands arbete: <https://www.lansstyrelsen.se/vastmanland/samhalle/social-hallbarhet/jamstallldhet.html>

²⁸ Nationella kulturpolitiska mål, regeringen.se

²⁹ Se även: [Från ord till handling – Regional kulturplan för Västmanland 2023–2026](#)

Tillsammans för ett livskraftigt Västmanland

Strategin, som sträcker sig till 2030, med utblick mot 2050, syftar till att skapa ett livskraftigt Västmanland. Strategin är utformad för att hantera både lokala och globala utmaningar såsom klimatförändringar, demografiska skiften, och ökande behov av innovation och teknisk omställning.

Strategin bygger på bred samverkan mellan regionala och lokala aktörer, där målområden och specifika insatsområden, som energi, digitalisering och kompetensförsörjning, utgör kärnan. Genom "handslag" mellan Region Västmanland, kommuner och andra nyckelaktörer ska konkreta mål och åtgärder definieras för att säkerställa regional utveckling, där mätbara indikatorer följs upp regelbundet.

Målområden i strategin:

Ett välmående Västmanland: Prioriterar jämlik hälsa, utbildning för barn och unga, samt livskvalitet genom social hållbarhet och kultur.

Ett tillgängligt Västmanland: Förbättrad kollektivtrafik, utbyggd digital infrastruktur och säkerställda samhällsfunktioner, med fokus på att binda samman landsbygder och städer.

Ett nyskapande Västmanland: Satsningar på innovation, hållbar teknik och att stärka näringslivets konkurrenskraft, särskilt inom regionens starka sektorer som energi och automation.

Dokumentet betonar behovet av samarbete och erfarenhetsutbyte mellan alla samhällsaktörer för att hantera komplexa samhällsutmaningar och skapa en hållbar och konkurrenskraftig framtid.

Regionala utvecklingsförvaltningen, Ledningsstab
David Lundgren
Epost: david.lundgren@regionvastmanland.se
Telefon: +46214818287

TJÄNSTESKRIVELSE REMISS: UPPDATERING AV REGIONAL UTVECKLINGSSTRATEGI (RUS) 2023

Förslag till beslut

Regionala utvecklingsnämndens förslag till fullmäktiges beslut

Västmanlands regionala utvecklingsstrategi godkänns.

Ärendet i korthet

Västmanlands regionala utvecklingsstrategi "Tillsammans för ett livskraftigt Västmanland" syftar till att möta länets utmaningar och möjligheter fram till 2030, med en utblick mot 2050. Strategin bygger på tre målområden: ett välmående, tillgängligt och nyskapande Västmanland och betonar samverkan mellan länets aktörer. Med utgångspunkt i Agenda 2030, Nationell strategi för hållbar regional utveckling och länets specifika förutsättningar, strävar strategin efter stärkt konkurrenskraft och hållbarhet genom insatser inom hälsa, infrastruktur, innovation och inkludering. Den är resultatet av bred samverkan mellan kommuner, myndigheter, näringsliv och civilsamhälle.

Verksamhetsmässiga och ekonomiska konsekvenser

Verksamhetsmässiga konsekvenser

Den regionala utvecklingsstrategin (RUS) är grunden för det regionala utvecklingsarbetet i Västmanland och stärker länets hållbara tillväxt. Strategin styr Region Västmanlands arbete, vägleder länets kommuner och länsstyrelsen samt inspirerar företag, lärosäten, kulturinstitutioner och civilsamhället. Regionala utvecklingsstrategin styr även de statliga regionala utvecklingsmedel som Region Västmanland hanterar och ligger till grund för prioriteringar.

Juridiska konsekvenser

Ärendet bedöms inte medföra några juridiska konsekvenser.

Administrativa konsekvenser

Den regionala utvecklingsstrategin utgör ett ramverk för verksamheten inom regionala utvecklingsförvaltningen.

Ekonomiska konsekvenser

Den regionala utvecklingsstrategin utgör ett ramverk för verksamheten inom regionala utvecklingsförvaltningen och ger därmed en prioriteringsgrund.

Hållbarhet***Miljöperspektiv***

Den regionala utvecklingsstrategin utgår ifrån de 17 globala målen i *Agenda 2030* och betonar hållbara lösningar där ekonomiska, sociala och miljömässiga aspekter balanseras för att skapa en stark regional och lokal utveckling.

Barnrättsperspektiv

Den regionala utvecklingsstrategin betonar vikten av att utveckla barns rättigheter och främja deras utveckling, med hänsyn till det samhälleliga sammanhanget och det flertal aktörer som är involverade.

Invånarperspektiv

För att främja Västmanlands utveckling är det viktigt att länet upplevs som attraktivt, så att människor väljer att bosätta sig, bedriva verksamhet, etablera företag och besöka länet.

Uppföljning

Knutet till den regionala utvecklingsstrategin finns ett uppföljnings- och lärandesystem i syfte att systematiskt kunna följa upp, utvärdera och ompröva insatser såväl i arbetet med regional utveckling som Region Västmanlands egen roll i det arbetet.

Beslutet skickas till

Bilaga 1

Indikatorlista

Tillsammans för ett
livskraftigt Västmanland

(2024-12-10)

Vision: Ett livskraftigt Västmanland

Övergripande utveckling

BRP+ (livskvalitet samt miljömässig, ekonomisk och social hållbarhet)

Målområde 1. Ett välmående Västmanland

Insatsområde 1.1 God och jämlik hälsa

Upplevd hälsa bland barn och vuxna

Andel av befolkningen med gott psykiskt välbefinnande

Invånare som är fysiskt aktiva

Ohälsotalet

Andel i befolkningen som anser att de har tillgång till den hälso- och sjukvård de behöver

Insatsområde 1.2 Alla barn ska få en bra start i livet

Andel barn i hushåll med låg inkomststandard

Resultat, grundskolan och gymnasiet

Invånare 0-19 år med föräldrar som har högst grundskoleutbildning

Invånare 0-19 år med minst en långtidsarbetslös förälder

Andel barn som deltar i idrottsförening

Insatsområde 1.3 Ökad livskvalitet och förbättrade livsmiljöer

Upplevd trygghet, barn och vuxna

Segregation

Andel invånare med låg tillit till andra

Andel i trångboddhet

Medborgarengagemang och demokratisk delaktighet

Målområde 2. Ett tillgängligt Västmanland

Insatsområde 2.1 Ökad möjlighet att leva och verka i hela länet

Tillgång till snabbt bredband

Kollektivtrafikens marknadsandel

Bostadsmarknad och byggande

Pendling, över länsgräns och inom länet

Hanterat gods vid Mälarhamnarna

Insatsområde 2.2 God tillgång till samhällsservice, tjänster och utbud

Tillgänglighet till hälso- och sjukvården

Tillgänglighet till samhällsservice

Deltagande i kultur- och fritidsaktiviteter

Laddplatser för elbilar

Besöksnäringens utveckling (gästnätter, sysselsättning, ekonomiskt värde)

Insatsområde 2.3 Säkerställda viktiga samhällsfunktioner

Kostnad för totalförvar och samhällsskydd

Slutanvändning av energi inom länet, MWh/person

Utveckling av åker- och betesmark, jordbruksföretag och djurhållning

Kommunala planer för klimat, energi och avfall

Utveckling av solcellsanläggningar och biogasproduktion

Målområde 3. Ett nyskapande Västmanland

Insatsområde 3.1 Stärkt näringsliv, konkurrenskraft och produktivitet

Sysselsatta, antal och andel

Ekonomisk utveckling (BRP)

Företagsklimat, sammanvägt index

Exporterande företag, antal och värde

Miljösektorn, sysselsatta och förädlingsvärde

Insatsområde 3.2 Ökad forskning, innovation och förnyelse

Nyföretagande, antal nya företag

Investeringar i FoU

Sysselsatta inom kunskapsintensiva yrken

Små och medelstora företag med innovationsförmåga (produktutveckling)

Ansökningar om patent i länet

Insatsområde 3.3 Tryggad kompetensförsörjning och möjlighet till livslångt lärande

Arbetslöshet

Övergång till högre studier

Andel med eftergymnasial utbildning

Unga vuxna som varken arbetar eller studerar

Andel anställda med matchning mellan utbildning och yrke

Här finns en länk till all statistik: [Microsoft Power BI](#)

Bilaga 2

Nuläge utifrån huvudindikatorerna för
insatsområdena

**Tillsammans för ett
livskraftigt Västmanland**

(20)

Bilaga 2. Nuläge utifrån mål- och insatsområden

Innehåll

Bilaga 2. Nuläge utifrån mål- och insatsområden.....	3
Uppföljning av den regionala utvecklingsstrategin.....	4
Indikatorer kopplande till Västmanlands Regionala utvecklingsstrategi	5
Ett välmående Västmanland	6
God och jämlik hälsa	6
Upplevd hälsa bland barn och vuxna	6
Den psykiska hälsan.....	7
Alla barn ska få en bra start i livet.....	8
Resultat och prestationer i grundskolan	8
Barn i hushåll med låg inkomststandard	11
Ökad livskvalitet och förbättrade livsmiljöer	11
Segregation	12
Upplevd trygghet bland unga	13
Upplevd trygghet bland vuxna	14
Ett tillgängligt Västmanland.....	15
Ökad möjlighet att leva och verka i hela länet	15
Tillgång till snabbt bredband.....	15
Kollektivtrafikens marknadsandel	16
God tillgång till samhällsservice, tjänster och utbud	16
Tillgänglighet till hälso- och sjukvården	16
Tillgänglighet till samhällsservice	17
Säkerställa viktiga samhällsfunktioner	18
Solcellsanläggningar och biogasproduktion	18
Slutanvändning av energi inom länet.....	20
Ett nyskapande Västmanland	20
Stärkt näringsliv, konkurrenskraft och produktivitet	20
Ekonomisk utveckling.....	20
Sysselsättningsutveckling	21
Ökad forskning, innovation och förnyelse	22
Nyföretagande	22
Investeringar i forskning och utveckling.....	23
Tryggad kompetensförsörjning och möjlighet till livslångt lärande.....	24
Arbetslöshet	24
Övergång till högre studier	24

Uppföljning av den regionala utvecklingsstrategin

Visionen om Ett livskraftigt Västmanland sträcker sig till 2030, med en längre utblick mot 2050. Visionen är att göra Västmanland ännu mer attraktivt att bo och leva i samt besöka. Här eftersträvas god och jämlik hälsa, hög livskvalitet och tillgängliga samhällsfunktioner i hela länet, samtidigt som en stark ekonomisk tillväxt med fokus på forskning, innovation och hållbar utveckling byggs.

Ett övergripande sätt att studera utvecklingen i länet är att utgå ifrån samlingsmättet BRP+, som tagit fram av Tillväxtverket i syfte att ge en heltäckande bild av utvecklingen. Måttet utgår ifrån OECD:s Better Life Initiative. Better Life, liksom BRP+, består av två delar, en del som visar utfallet för livskvalitet här och nu baserat på ett antal temaområden och en del visar på förutsättningar för hållbar livskvalitet utifrån de tre hållbarhetsdimensionerna (miljömässigt, ekonomiskt och socialt).

I figuren nedan ses Västmanlands resultat i de samlade regionindexen för livskvalitet och hållbarhet, inklusive undergrupperna miljömässig, ekonomisk och social hållbarhet. Kurvan jämförs med riksgenomsnittet och ligger på en skala 0–100, där 0 enkelt uttryckt motsvarar den region som har lägst värde (mittpunkt i diagrammet) och 100 den som har högst (yttre linjen i diagrammet).

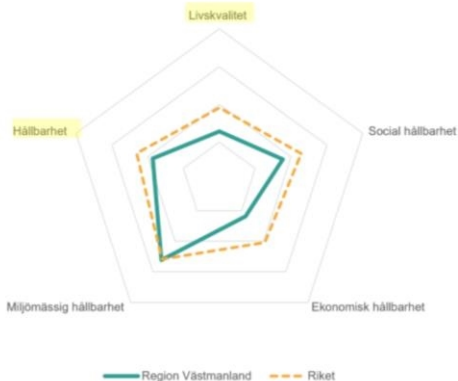
Sett till de två övergripande aspekterna, livskvalitet och hållbarhet hamnar Västmanland bland den tredjedel av de svenska länen som har sämst utfall. Länet ligger bra till avseende den miljömässiga hållbarheten, i mittenskiktet avseende ekonomisk hållbarhet och lågt vad gäller social hållbarhet.

Regionindexet går att fördela efter kön och då framträder en tydlig uppdelning mellan kvinnors och mäns levnadsförhållanden i länet vad gäller livskvalitet och ekonomisk hållbarhet (som i sin tur drar ner helhetsindexet för hållbarhet).

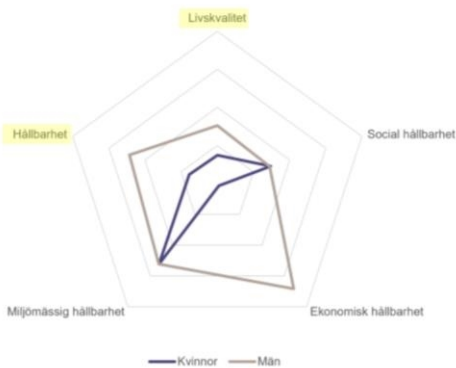
Regionindex

Regionindex är en sammanvägning av samtliga ingående teman som mäter livskvalitet respektive hållbarhet. Ingående indikatorer normaliseras så att samtliga regioners värden placeras på en skala från 0 till 100 där 0 är sämst och 100 är bäst (för vissa indikatorer används inverterad skala). I nästa steg vägs de standardiserade indikatorvärdena samman till index på aspektnivå. Detta görs med medelvärden, samtliga indikatorer vägs samman med samma vikt inom respektive aspekt. Värdena hamnar även på denna nivå i intervallet 0 till 100. Därefter vägs indexet på aspektnivå ihop till temanivå enligt samma princip och även dessa värden hamnar mellan 0 och 100. Slutligen vägs värdet för samtliga teman ihop enligt samma princip, med samma vikt, till ett sammantaget index för livskvalitet. Källa: Tillväxtverket beräkningar, baserade på uppgifter från flera statistikkällor.

Ekonomisk och social hållbarhet största utmaningarna för länet
Regionindex för livskvalitet och hållbarhet samt de tre hållbarhetsaspekterna

Stora skillnader mellan kvinnor och män i länet
Regionindex för livskvalitet och hållbarhet samt de tre hållbarhetsaspekterna för kvinnor och män i Västmanland (mån ej könsuppdelad)

Källa. Tillväxtverkets beräkningar av flera statistikkällor

[Läs mer om BRP+ på Tillväxtverkets webbplats](#)

BRP+ består av ett stort antal underliggande indikatorer och vi kommer inte att gå in i detalj kring uppbyggnaden, verktyget fungerar dock som ett första steg i analysen, där vi sedan kan stämma av mot faktiska värden och olika verksamheters egna upplevelser av hur det ser ut i länet.

Indikatorer kopplade till Västmanlands Regionala utvecklingsstrategi

Den regionala utvecklingsstrategin följs upp genom ett antal indikatorer som kopplas till strategins mål- och insatsområden. Inom varje insatsområde finns fem indikatorer som syftar till att fånga in den övergripande utvecklingen på området. Två av indikatorerna inom varje insatsområde är utpekade som huvudindikatorer och redovisas närmare i den här bilagan.

I uppföljningen kan vi bedöma såväl enskilda indikatorer som olika grupperingar av dem. Det går att göra en sammanvägning av alla indikatorer inom ett insatsområde, till exempel "God och jämlik hälsa" för att få en djupare bild av utvecklingen. I möjligaste mån samlas data in för alla kommuner för att kunna ha med det geografiska perspektivet i analys och bedömning av status för respektive indikator. Vi har ett fortsatt fokus på övergripande samhällsindikatorer snarare än sådana som kopplas till olika verksamheters insatser. Tanken är att dessa istället formuleras av varje enskild organisation som genomför ett arbete inom RUS:ens sfär med olika insatser som förväntas bidra på sikt till en positiv utveckling.

Nedan följer en sammanställning över samtliga indikatorer kopplade till den Regionala utvecklingsstrategin.

Ett välmående Västmanland

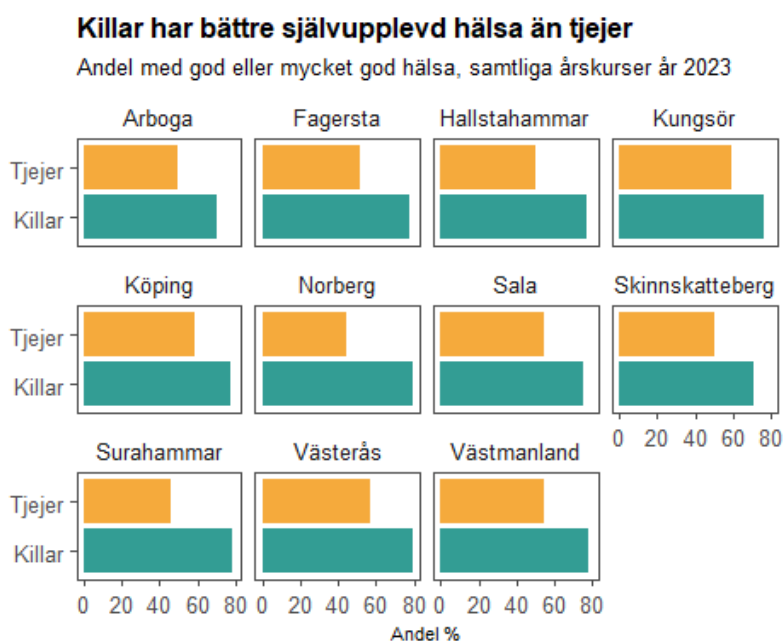
God och jämlik hälsa

Indikatorer:

- Upplevd hälsa bland barn och vuxna (huvudindikator)
- Befolkningens psykiska välbefinnande (huvudindikator)
- Invånare som är fysiskt aktiva
- Ohälsotalet
- Självupplevd tillgång till hälso- och sjukvård

Upplevd hälsa bland barn och vuxna

I Västmanlands kommuner mäts sedan flera år tillbaka den självupplevda hälsan hos barn och unga i skolåren 7, 9 och andra året på gymnasiet. Gemensamt för alla kommuner i länet är att den självupplevda hälsan är betydligt högre bland killar än bland tjejer. Den genomsnittliga andelen i länet som angett god eller mycket god hälsa är 78% för killar och 56% för tjejer. Norberg och Surahammar har allra lägst andel tjejer med god självupplevd hälsa i länet medan andelen är högst i Kungsör och Köping. Bland killar har Arboga och Skinnskatteberg lägst andel med god hälsa, medan Norberg och Västerås har de allra högsta andelarna. Över lag har gapet mellan killars och tjejers upplevda hälsa ökat under den senaste treårsperioden.

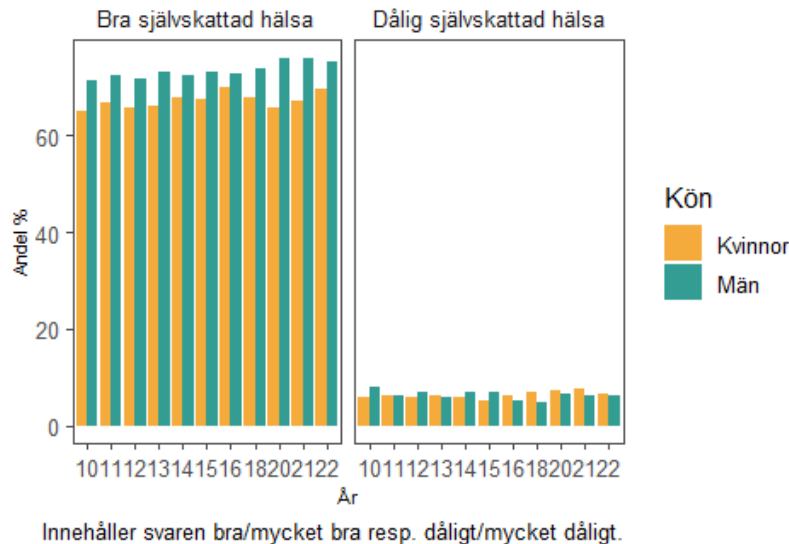
Källa: Region Västmanland, Liv och hälsa ung

Den självskattade hälsan bland vuxna mäts i Folkhälsomyndighetens undersökning "Hälsa på lika villkor" och redovisar andelen vuxna som anser att deras hälsotillstånd är bra eller mycket bra. Resultaten redovisas som fyra års medelvärden, där det redovisade året är det sista. Andelen män med god självskattad hälsa är vanligen högre än andelen kvinnor, vid det senaste tillfället

motsvarade det 75 procent av männen och 70 procent av kvinnorna. Gapet mellan könen har minskat de senaste fem åren, genom att dels kvinnors andel har ökat och dels genom att mäns andel har minskat.

Bestående skillnad i allmänt hälsotillstånd mellan kvinnor

Andel med bra respektive dåligt allmänt hälsotillstånd. Fyraårsmedelvärden.

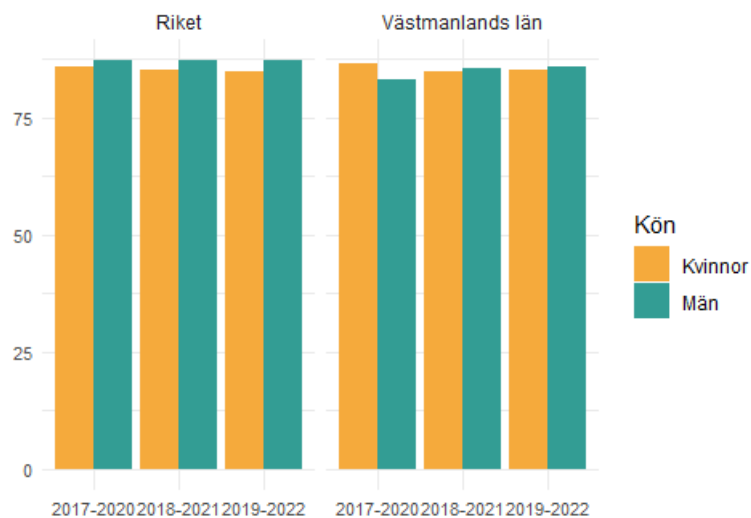
Källa: Folkhälsomyndigheten, Hälsa på lika villkor

Den psykiska hälsan

Den psykiska hälsan hos kvinnor och män mäts bland annat i den nationella folkhälsoenkäten, där resultaten redovisas med fyraårsmedelvärden. Resultaten kring gott psykiskt välbefinnande bygger på instrumentet Short Warwick Edinborough Mental Well-being Scale (SWEMWBS) och mäter de tillfrågade personernas situation under de senaste två veckorna: Jag har haft en positiv syn på framtiden, Jag har känt att jag har varit till nytta, Jag har känt mig lugn, Jag har hanterat problem på ett bra sätt, Jag har tänkt på ett klart sätt, Jag har känt mig nära andra människor, Jag har själv kunnat bestämma mig om saker och ting. Bland männen i Västmanland bedöms 86 procent ha ett gott psykiskt välbefinnande och andelen för kvinnor är en procentenhet lägre. Kvinnor i länet ligger på samma nivå som riksgenomsnittet medan männen ligger något under. Ser vi till utvecklingen i länet under de tre senaste perioderna ser vi att andelen kvinnor med gott psykiskt välbefinnande har minskat medan den ökat bland männen.

Kvinnor mår sämre än män

Andel med gott psykiskt välbefinnande, befolkningen 16-84 år

Källa: Folkhälsomyndigheten, Hälsa på lika villkor

Alla barn ska få en bra start i livet

Indikatorer:

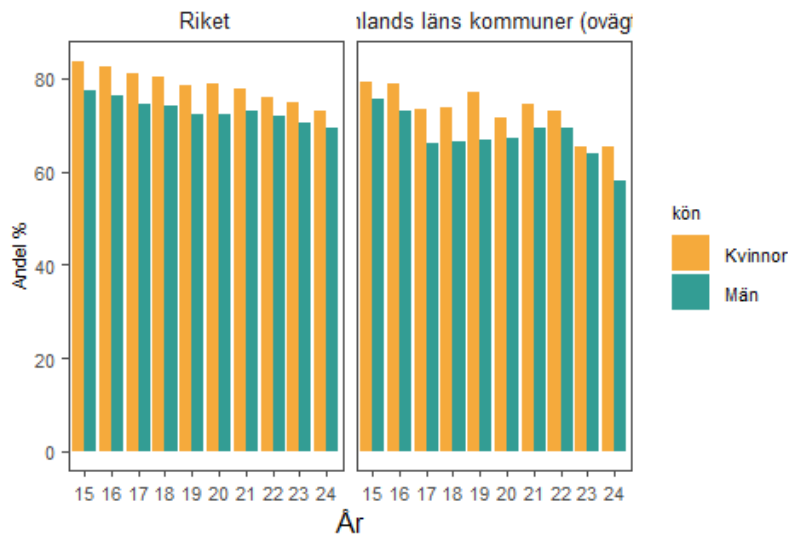
- Resultat i grundskolan och gymnasiet (huvudindikator)
- Barn i hushåll med låg inkomststandard (huvudindikator)
- Barn och unga med föräldrar som har högst grundskoleutbildning
- Barn och unga med minst en långtidsarbetslös förälder
- Barn som deltar i idrottsförening

Resultat och prestationer i grundskolan

Andelen elever i skolår 6 som uppnått betygskriterierna i alla ämnen har sjunkit i flera av länets kommuner under 2023. Generellt är andelen högre bland flickor än bland pojkar, även om några undantag finns i Fagersta, Arboga och Skinnskatteberg. Den övergripande trenden är i flertalet kommuner att andelen sjunker, men vi ser också att det kan skilja ganska mycket mellan två år. Det ovägda medelvärde för länets kommuner år 2023 var 64 procent som uppnått betygskriterierna i alla ämnen, vilket var en nedgång från 71 procent år 2022 och 71 procent år 2021.

Lägre andel når betygskriterierna i länets kommuner

Andel elever i åk 6 som uppnått betygskriterierna i alla ämnen

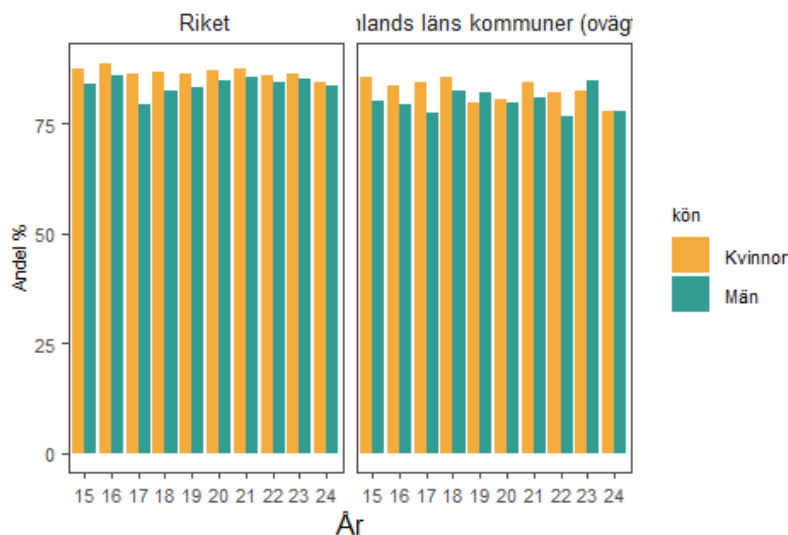

Källa: Skolverket och Statistiska centralbyrån

Andelen elever i årskurs 9 som är behöriga till yrkesprogram ökade generellt år 2023 efter att ha gått ner i flera kommuner år 2022, sannolikt som en effekt av försvårande omständigheter under pandemiåren. I några kommuner är andelen behöriga högre bland pojkar än bland flickor vilket är ovanligt. Så är fallet i Arboga, Fagersta, Sala, Skinnskatteberg och Surahammar. I genomsnitt för båda könen var 84 procent av eleverna i skolår 9 behöriga till gymnasieskolans yrkesprogram i Västmanland. Riksgenomsnittet var 86 procent. I länet motsvarar det en uppgång med två procentenheter från år 2022.

Andelen behöriga sjönk igen under senaste året

Andel elever i åk 9 som är behöriga till yrkesprogram

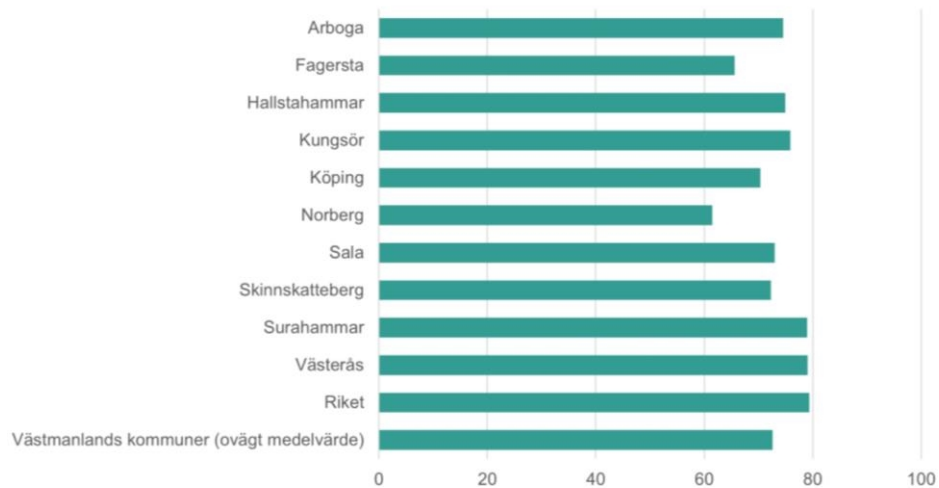

Källa: Skolverket och Statistiska centralbyrån

Andelen gymnasieelever som tar examen eller erhåller studiebevis inom fyra år efter påbörjade studier var i genomsnitt 73 procent år 2023 (ovägt medelvärde för länets kommuner). Västerås och Hallstahammar har de högsta nivåerna och ligger runt 80 procent, vilket även är riksgenomsnittet.

Andelen är den samma för kvinnor och män på totalnivån, men det finns relativt stora skillnader i enskilda kommuner, där värdena kan slå olika från år till år på grund av litet elevunderlag. Av denna anledning visas i diagrammet tre års medelvärden på kommunnivå (2021–2023). Då bör det noteras att år 2021 var andelen mycket låg i många kommuner, som en effekt av pandemin.

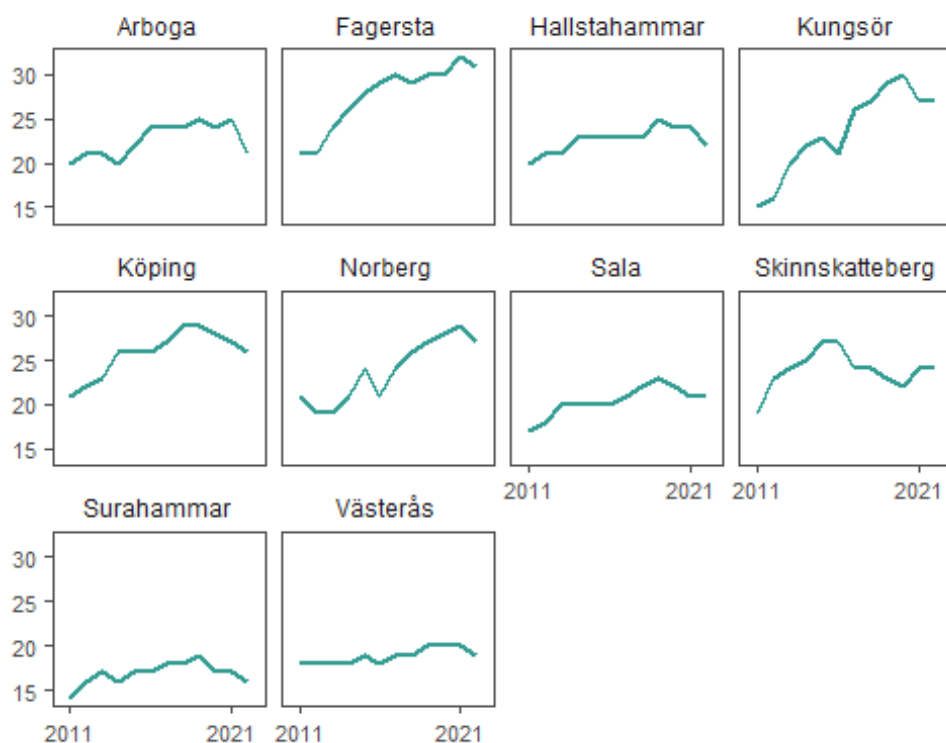
Lägre andel än riksgenomsnittet tar examen inom fyra år i länet
Andel (%) gymnasieelever med examen eller studiebevis inom fyra år (medelvärde 2021-2023)

Källa: Skolverket och Statistiska centralbyrån

Barn i hushåll med låg inkomststandard

Andel barn och unga (0–19 år) i hushåll med låg ekonomisk standard har ökat relativt dramatiskt i flera av länets kommuner under perioden 2011–2021. Den största ökningen finns i Fagersta men även Kungsör, Norberg och Köping har sett stora ökningar och mer än var fjärde ungdom lever i hushåll med låg ekonomisk standard. I genomsnitt i länet var andelen 22 procent år 2021 och andelen i riket uppgick till 18 procent. Surahammar är den enda av länets kommuner där andelen är lägre än i riket, 17 procent.

Källa: Statistiska centralbyrån

Ökad livskvalitet och förbättrade livsmiljöer

Indikatorer:

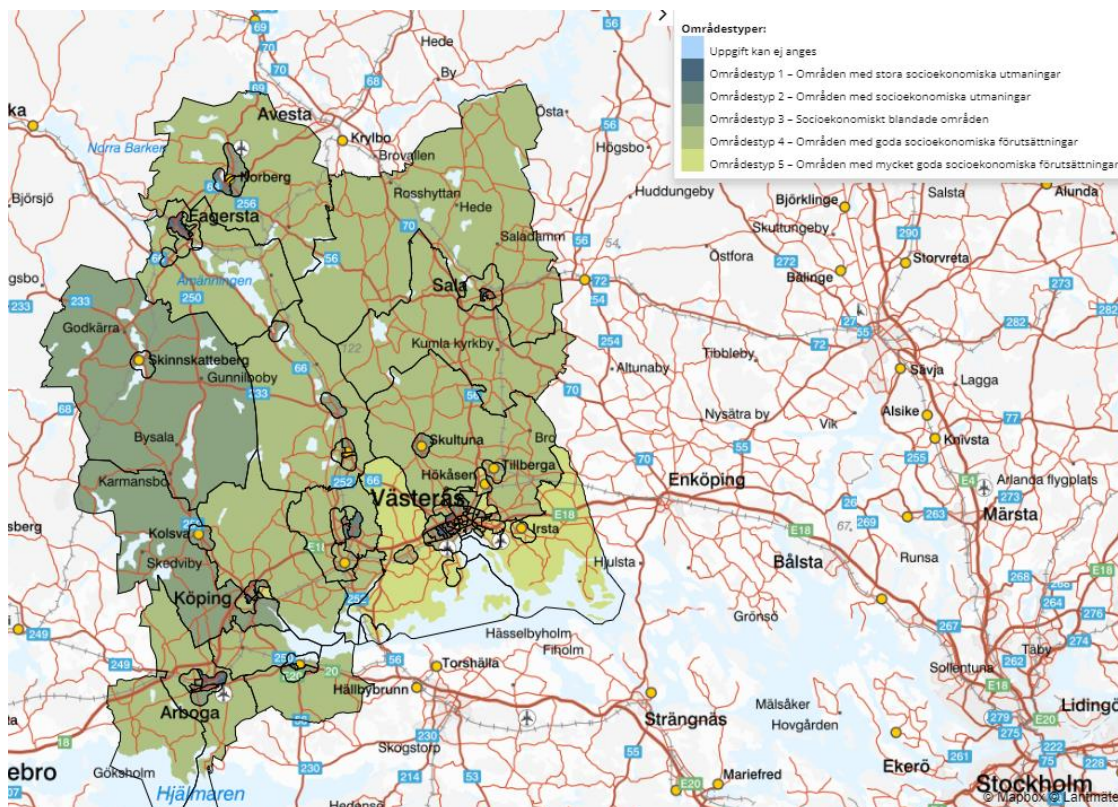
- Segregation (huvudindikator)
- Upplevd trygghet hos barn och vuxna (huvudindikator)
- Trångboddhet
- Invånare med låg tillit till andra
- Medborgarengagemang och demokratisk delaktighet

Segregation

Att mäta segregation är inte enkelt. Det mest ambitiösa försöket inleddes av Delmos, Delegationen mot segregation, och har levt vidare under Boverkets beskydd. Statistiken redovisar dels ett Ojämlighetsindex, dels en klassificering av bostadsområden efter grad av socioekonomiska utmaningar. Områdestyper är en klassificering av regionala statistikområden, RegSO, utifrån det socioekonomiska indexet. Syftet är att skapa en områdesindelning som beskriver de socioekonomiska förutsättningarna i ett RegSO. Totalt finns det fem områdestyper:

- Områdestyp 1 – områden med stora socioekonomiska utmaningar
- Områdestyp 2 – områden med socioekonomiska utmaningar
- Områdestyp 3 – socioekonomiskt blandade områden
- Områdestyp 4 – områden med goda socioekonomiska förutsättningar
- Områdestyp 5 – områden med mycket goda socioekonomiska förutsättningar.

Områdestyperna 1 och 2 kan grupperas under samlingsnamnet “områden med socioekonomiska utmaningar”. I den regionala utvecklingsstrategin tittar vi på det samlade begreppet både utifrån hur många områden som klassas på detta sätt och dels hur många människor som bor i områdena.

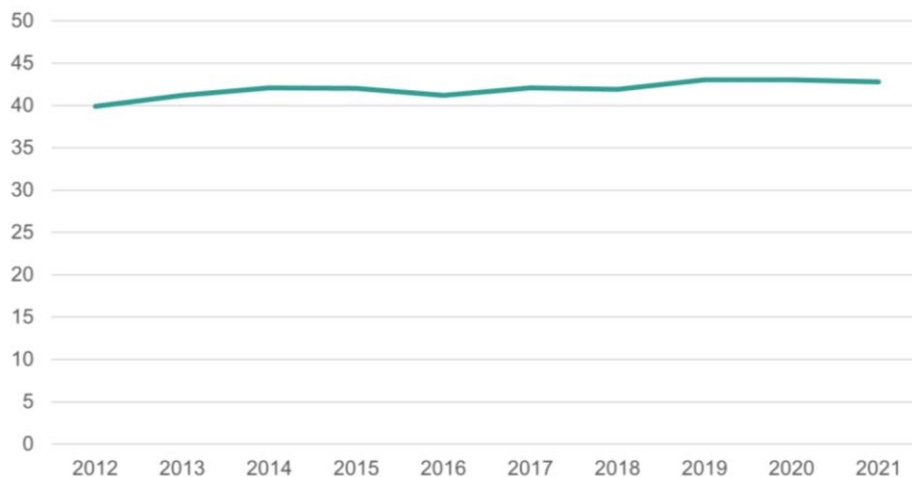
Källa: Boverket, Segregationsbarometern

I hela Västmanland bor knappt 22 procent befolkningen i områden med socioekonomiska utmaningar (typ 1 och 2 år 2021). Andelen har minskat något jämfört med åren 2014–2016, då andelen var runt 23 procent. Även år 2020 var andelen närmare 23 procent. Antalet områden inom

typ 1 och 2 var 21 år 2021. Totalt finns drygt 100 RegSO i länet, så även här är andelen runt 20 procent (vilket är rimligt eftersom en grund för RegSO är att de är likartade i storlek). Antalet områden med socioekonomiska utmaningar har varit oförändrat de tre senaste åren. Områden med socioekonomiska utmaningar finns i åtta av länets tio kommuner och är framför allt koncentrerade till Västerås (11 av totalt 21 områden med socioekonomiska utmaningar i länet)

Ojämlighetsindex har ökat i Västmanland de senaste tio åren och uppgick till 43 år 2021, en ökning med tre enheter sedan år 2012.

Ökande ojämlikheter i länet de senaste tio åren
Ojämlighetsindexets utveckling i Västmanland 2012-2021

Källa: Boverket, Segregationsbarometern

Ojämlighetsindex

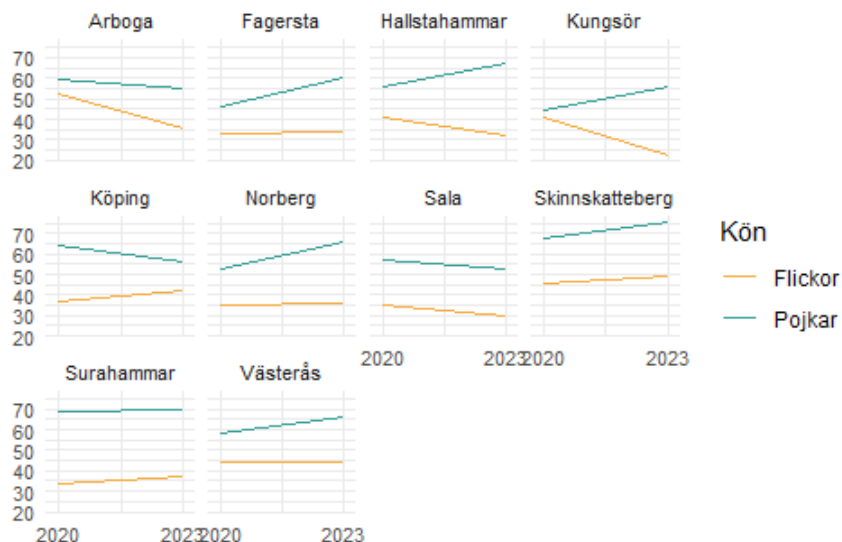
Indexet löper på en skala från 0–100 där värdet 0 innebär ingen segregation och värdet 100 innebär total segregation. Ju högre indexvärde, desto mer segregerad är alltså länet eller kommunen. Måttet är intressant att följa över tid för ett geografiskt område, exempelvis en kommun. Däremot är det inte lämpligt för att göra jämförelser mellan olika geografiska områden, det vill säga mellan olika kommuner och mellan olika län, eftersom antalet områden påverkar utfallet av indexet.

Upplevd trygghet bland unga

I flera av länets kommuner har gapet mellan hur killar och tjejer upplever tryggheten i skolan ökat mellan mätningarna år 2020 och 2023. I genomsnitt för samtliga kommuner och båda könen upplever knappt hälften av eleverna trygghet i skolan. Bland pojkar är andelen 63 % och bland flickor 36%. Jämfört med mätningen år 2020 ökade andelen bland pojkar medan den minskade bland flickor. Här finns en av de största utmaningarna att arbeta med idag: att minska gapet och, framför allt, att öka tryggheten för flickor i skolan.

Ökade skillnader mellan pojkars och flickors trygghet

Andel elever som alltid känner sig trygga i skolan

Källa: Liv och hälsa ung

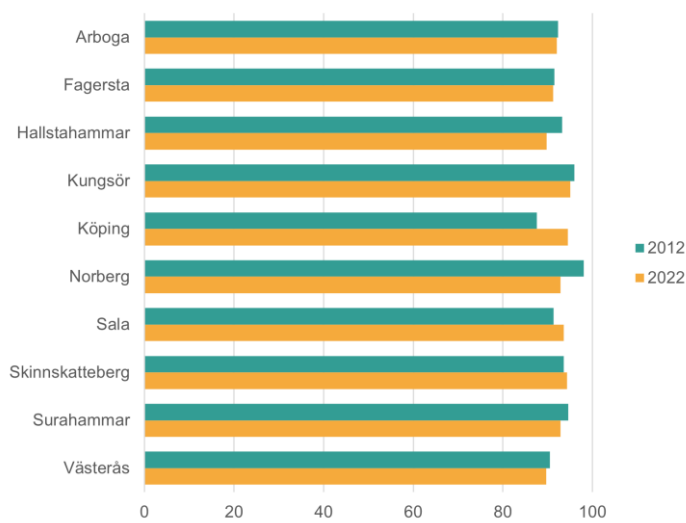
Källa: Region Västmanland, Liv och hälsa ung

Upplevd trygghet bland vuxna

Tryggheten hos den vuxna befolkningen mäts som andelen 18 år och äldre som känner sig säkra att inte bli angripna eller utsatta för hot i sitt bostadsområde. Andelen som upplever detta har legat runt 90 procent under ganska lång tid med mindre variationer mellan åren. Det finns skillnader mellan länets kommuner, andelen är något lägre i Västerås och Hallstahammar än i övriga kommuner. Köping och Skinnskatteberg är de kommuner där allra högst andelen känner sig trygga, runt 95 procent.

Hög grad av trygghet bland vuxna i länets kommuner

Andel som känner sig trygga i sitt bostadsområde, år 2012 och 2022

Källa: Folkhälsomyndigheten, Hälsa på lika villkor

Ett tillgängligt Västmanland

Ökad möjlighet att leva och verka i hela länet

Indikatorer:

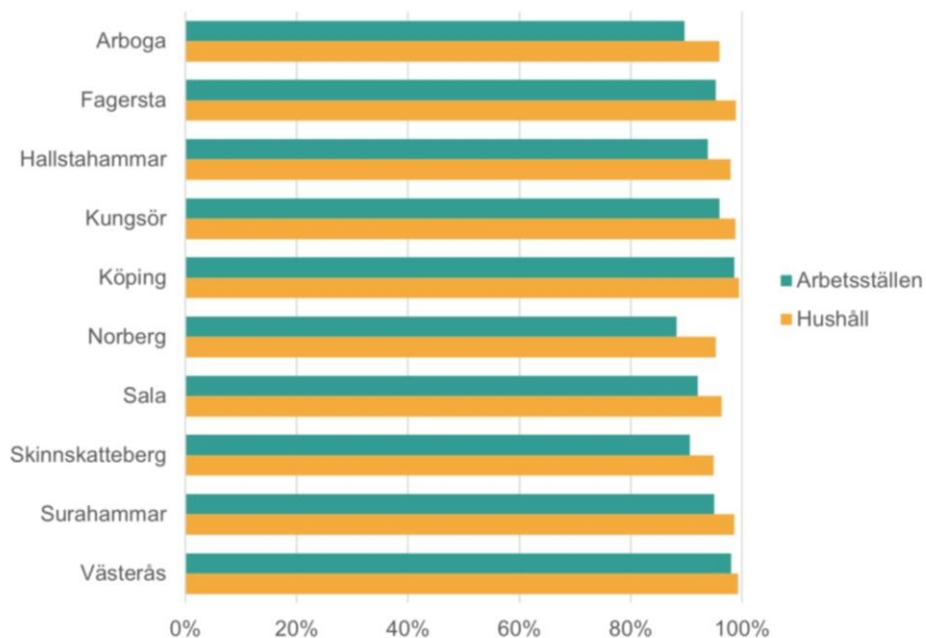
- Tillgång till snabbt bredband (huvudindikator)
- Kollektivtrafikens marknadsandel (huvudindikator)
- Bostadsmarknad och byggande
- Pendling, över länsgräns och inom länet
- Hanterat gods vid Mälarhamnarna

Tillgång till snabbt bredband

Nästan samtliga hushåll i tätbebyggt område har tillgång till eller möjlighet att ansluta till bredband om minst 1 Gbit/s i länet. I glesbebyggda områden ser det annorlunda ut, i hela länet har 86 procent av hushållen samma möjlighet. Här förekommer också större lokala skillnader, andelen kan sträcka sig mellan drygt 70 procent av hushållen i glesbygd i en kommun till drygt 95 procent i en annan. Bland arbetsställen i glesbygd har 85 procent tillgång till eller möjlighet att ansluta till bredband med minst 1 Gbit/s. I tätbebyggda områden är andelen 99 procent.

Minst 95 % av hushållen har god tillgång till bredband

Tillgång till fast bredband om minst 1 GB eller fiber i absolut närhet

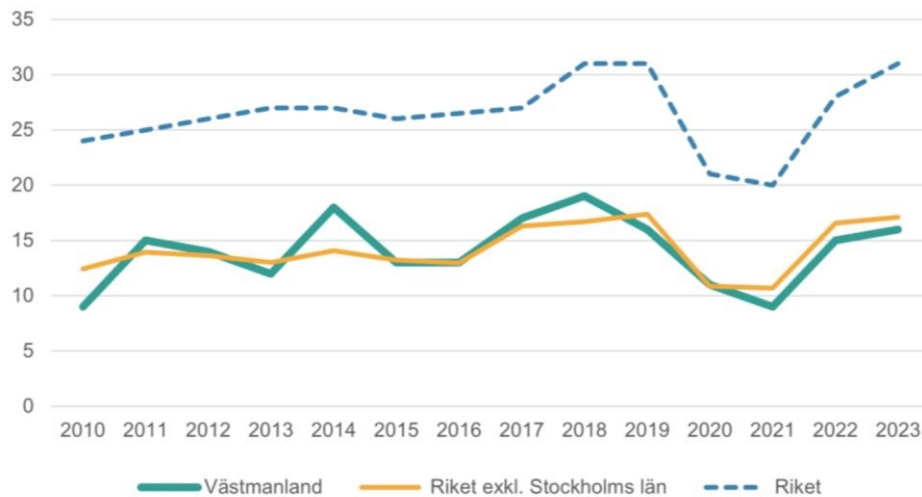
Källa: Post och telestyrelsen

Kollektivtrafikens marknadsandel

Andelen resor med kollektivtrafik av samtliga resor med motorburen trafik i Västmanland var 16 procent år 2023. Det är något lägre än riksgenomsnittet (exklusive Stockholms län). Resenärernas nöjdhet med kollektivtrafiken ligger något högre i länet (62 %) jämfört med riksgenomsnittet (60 %). 70 procent av länets invånare bor så att de har en trafikerad hållplats inom 500 meter från sin bostad.

Kollektivtrafiken fortfarande inte uppe i nivån den hade innan pandemin

Andel (%) kollektivtrafikresor av samtliga resor med motorburen trafik

Källa: Svensk kollektivtrafik, Kollektivtrafikbarometern

God tillgång till samhällsservice, tjänster och utbud

Indikatorer:

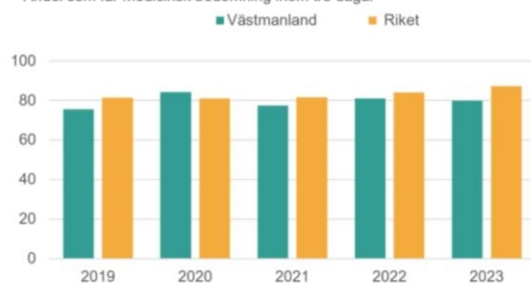
1. Tillgänglighet till hälso- och sjukvården (huvudindikator)
2. Tillgänglighet till samhällsservice (huvudindikator)
3. Deltagande i kultur- och fritidsaktiviteter
4. Laddplatser för elbilar
5. Besöksnäringens utveckling

Tillgänglighet till hälso- och sjukvården

Omkring 80 procent av patienterna får en medicinsk bedömning respektive första besök inom specialistvården inom den utsatta tiden. En lägre andel, knappt 70 procent, får operation/åtgärd hos specialistvården inom 90 dagar. Bland barn och unga som söker till BUP är det drygt hälften som får sitt första besök inom 30 dagar och andelen har ökat de senaste tre åren. Andelen som inom ytterligare 30 dagar får behandling ligger något lägre, runt 45 procent och där har utvecklingen gått i motsatt riktning.

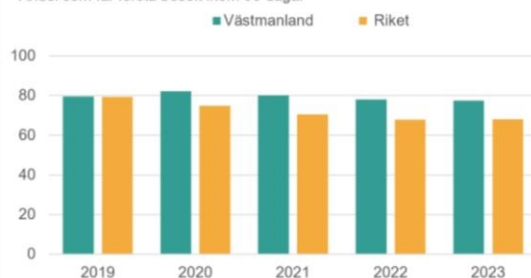
Primärvård

Andel som får medicinsk bedömning inom tre dagar

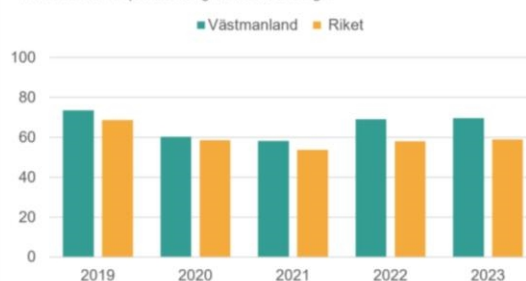
Specialiserad vård

Andel som får första besök inom 90 dagar

Specialiserad vård

Andel som får operation/åtgärd inom 90 dagar

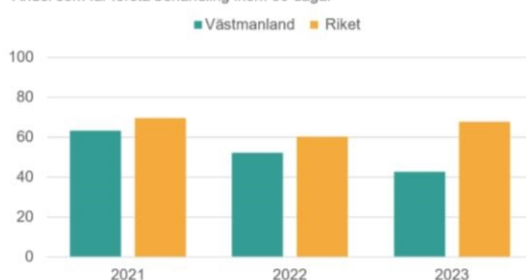
Barn och ungdomspsykiatri

Andel som får första besök inom 30 dagar

Barn och ungdomspsykiatri

Andel som får första behandling inom 30 dagar

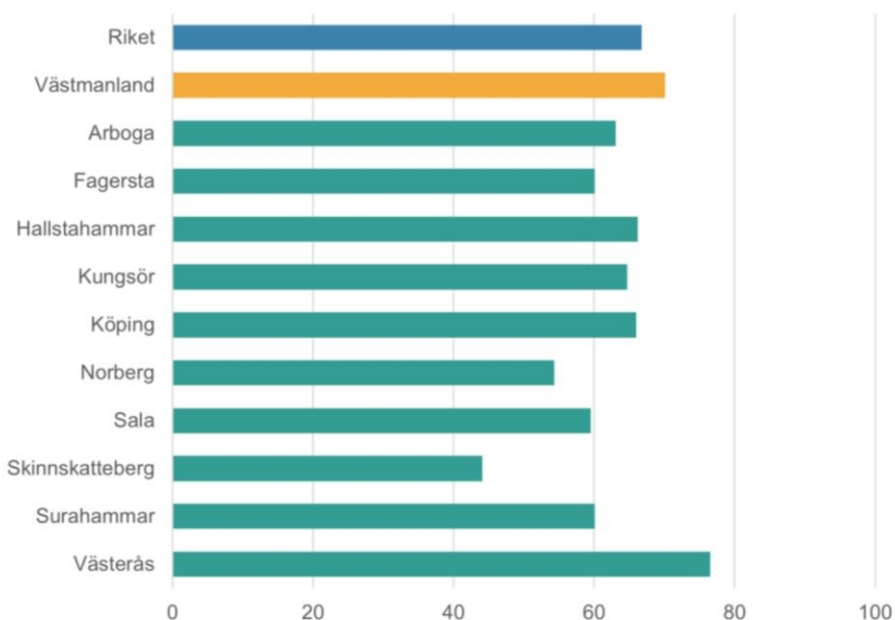
Källa: Sveriges Kommuner och Regioner, Väntetider i vården

Tillgänglighet till samhällsservice

97 procent av befolkningen i länet har mindre än 10 km till närmaste dagligvarubutik med fullsortiment och medelavståndet till den närmaste butiken är 1,9 km. Undantaget storstadslänet tillhör Västmanland de län i Sverige som har kortast avstånd till olika former av samhällsservice. Självklart finns det dock lokala skillnader inom länet. Främst inom de norra delarna av länet sjunker tillgänglighetsindexet betydligt jämfört med de mest tätbefolkade delarna av länet. Indexet mäter enkelt uttryckt tillgängligheten utifrån olika reseanledningar och tar förutom restid även hänsyn till färdssätt i relation till vilken typ av resa som avses. Typen av resor som ingår i underlaget avser arbetsmarknad, kommersiell och offentlig service, sjukvård samt utbildning.

Lokala skillnader i tillgängligheten

Tillgänglighetsindex (totalt) enligt Tillväxtverkets beteendemodell (år 2023)

Källa: Tillväxtverket, Pipos regionalanalys

Säkerställa viktiga samhällsfunktioner

Indikatorer:

- Utveckling av solcellsanläggningar och biogasproduktion (huvudindikator)
- Slutanvändning av energi inom länet (huvudindikator)
- Utveckling av åker- och betesmark, jordbruksföretag och djurhållning
- Beredskap för klimat, energi och avfall
- Kostnad för totalförsvar och samhällsskydd

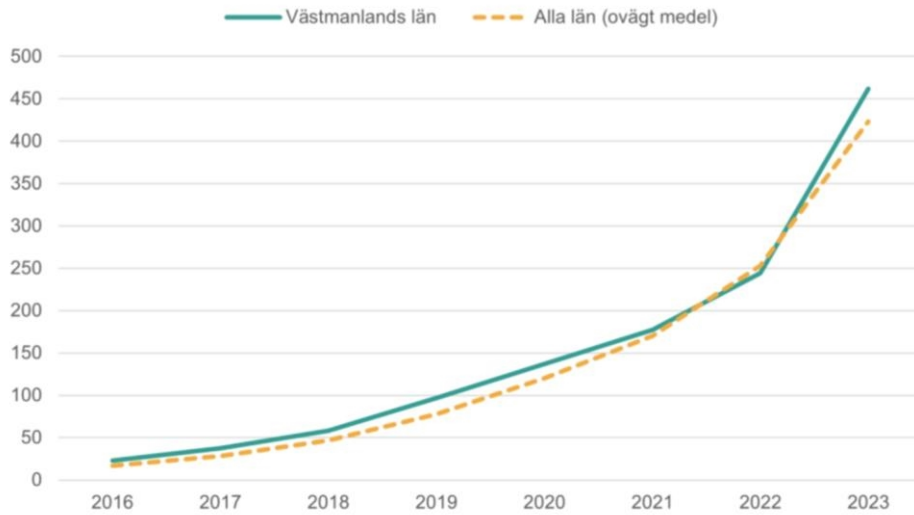
Solcellsanläggningar och biogasproduktion

Utvecklingen av solcellsanläggningar och biogasproduktionen i länet har följts under en längre tid och båda har haft en över lag positiv utveckling. Sedan år 2020 har utvecklingskurvorna dock skiljt sig åt, utvecklingen för solceller har varit mycket stark de senaste tre åren medan biogasproduktionen i princip legat stilla.

Antalet installerade solcellsanläggningar i länet var närmare 6 900 år 2023 och den samlade effekten var 130 megawatt, en ökning med närmare 90 procent under året. Investeringskostnaden för solceller har sjunkit de senaste åren samtidigt som många ser en tydlig klimatnytta med satsningarna. I länet finns en stor del av anläggningarna i Västerås (67 MW), som ligger högt på listan över kommuner med installerad effekt i Sverige.

Utslaget per person ligger Västmanland i väl i nivå med genomsnittet för Sveriges län.

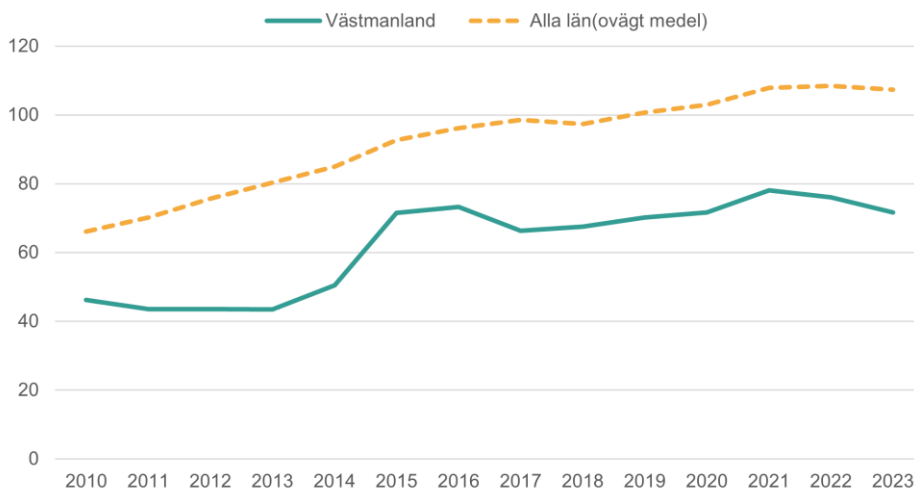
Kraftig uppgång för solcellsanläggningar de senaste åren Solcellsanläggningar, installerad effekt per capita och län (watt per person)

Källa: Energimyndigheten

Produktionen av biogas ökade tydligt i mitten av 2010-talet i Västmanland och fortsatte öka fram till år 2021, sedan dess har produktionen sjunkit något. Genomsnittet för samtliga län har planat ut under samma period, men inte lika tydligt som i länet. Uppgången för biogas har främst varit kopplad till användning som fordonsgas. Utvecklingen för personbilar som drivs med biogas har dock varit sviktande de senaste åren, främst utifrån att elbilar till stor del tagit över marknaden för fossilfria drivmedel. Inom kollektivtrafiken och annan tung trafik är användningen fortfarande hög och utgör t.ex. merparten av lokaltrafikens fordonsflotta i Västmanland. Andra anledningar till att utvecklingen avstannat är stigande energipriser (vilket påverkar produktionskostnaderna) och konkurrens från importerad gas från Danmark och Norge.

Nedåtgående trend för biogasproduktion i länet Biogasproduktion per år (GWh)

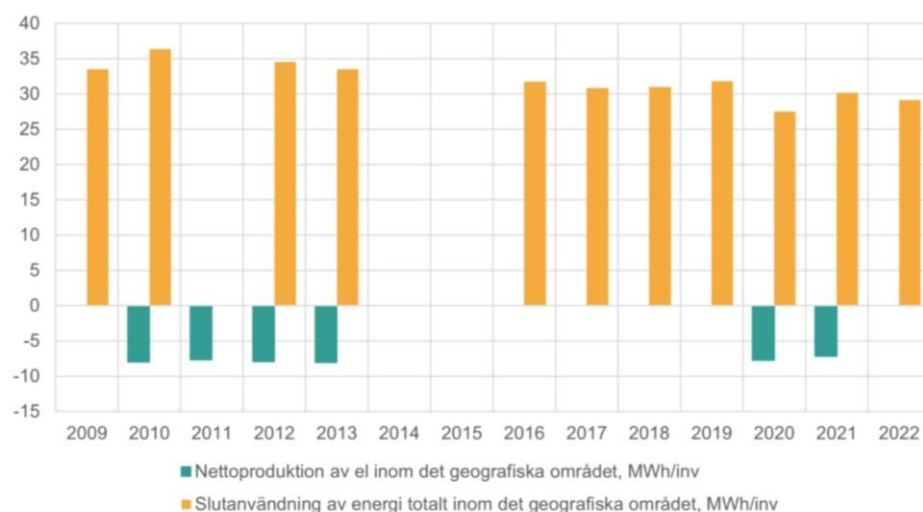

Källa: Energimyndigheten och Energigas Sverige

Slutanvändning av energi inom länet

I Västmanland används 29 MWh per invånare i slutanvändning av energi, riksgenomsnittet är 37 MWh per invånare. Mängden har sjunkit med två MWh mellan 2017 och 2022 i länet. Nettoproduktionen av el inom länet är negativ, -7,2 MWh per invånare. Vi använder alltså mer el än vad som produceras i länet, i likhet med merparten av övriga län i landet. Andelen fjärrvärmeproduktion av förnybara källor i länet motsvarade 87 procent år 2022, en ökning med tio procentenheter sedan 2018. Riksgenomsnittet var 83 procent. Uppgifterna avser den totala slutanvändningen av energi som sker inom länet. För att SCB ska kunna publicera uppgifter krävs samtycke från t.ex. industrin i kommunen, har sådant inte kunnat inhämtas får kommunen istället sekretess, vilket är anledningen till att vissa år saknar uppgifter i diagrammet.

Minskad energianvändning över tid i länet
Slutanvändning av energi och nettoproduktion av el (MWh/invånare)

Källa: Energimyndigheten och Statistiska centralbyrån

Ett nyskapande Västmanland

Stärkt näringsliv, konkurrenskraft och produktivitet

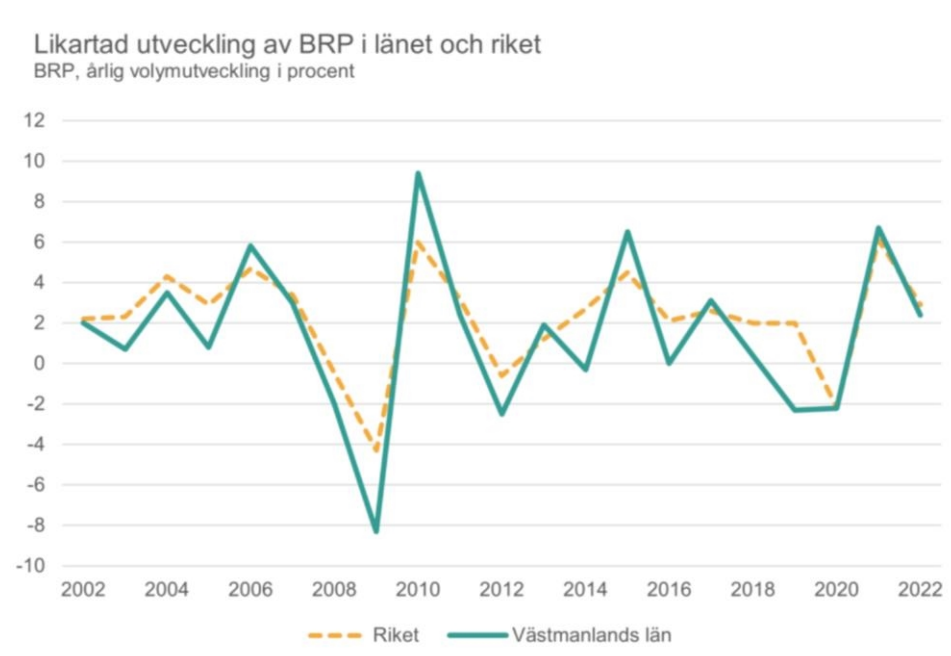
Indikatorer:

- Ekonomisk utveckling (huvudindikator)
- Sysselsättning (huvudindikator)
- Exporterande företag
- Företagsklimat
- Miljösektorns utveckling

Ekonomisk utveckling

Mätt som den årliga volymutvecklingen av BRP i procent har den årliga förändringen för Västmanland pendlat en del under hela 2000-talet. År 2021 ökade BRP med närmare 7 procent, vilket var något över riksgenomsnittet och 2022 var ökningen preliminärt drygt två procent.

Nedgången 2020 var betingad av pandemin medan länets nedgång år 2019 egentligen är den tydligaste avvikelser från rikskurvan under hela perioden, vilket kan tillskrivas industriella osäkerheter och minskad global efterfrågan vid tidpunkten.

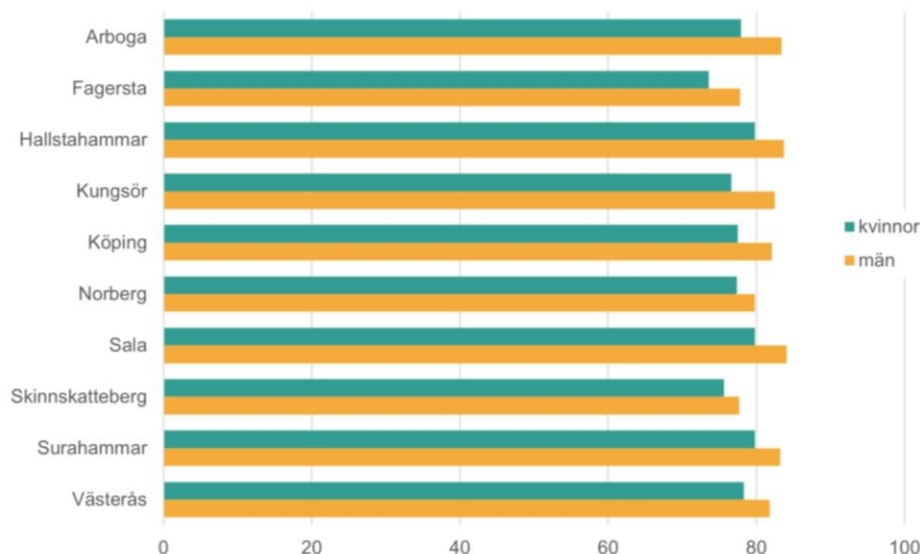
Källa: Statistiska centralbyrån, Regionalräkenskaper

Sysselsättningsutveckling

Antalet sysselsatta i åldern 15–74 år med arbetsplats i Västmanland ökade med 2,1% till 128 509 personer år 2022. Tillverkningen tillsammans med avancerade företagstjänster (som ofta är riktade mot tillverkningsindustrin) sysselsätter drygt 36 000 personer i länet. Inom vård och omsorg tillsammans med utbildning finns knappt 38 000 sysselsatta. Sedan lång tid finns här en tydlig uppdelning mellan män och kvinnors arbetsmarknad, där kvinnor dominerar inom vård och omsorg och utbildning medan männen står för merparten av de sysselsatta inom tillverkning och företagstjänster.

Andelen sysselsatta av arbetskraften var drygt 80 procent år 2022 (personer med bostad i Västerås). Sysselsättningsgraden är högre bland män (81 %) än bland kvinnor (78 %). Bland inrikes födda är andelen sysselsatta 84 procent och bland utrikes födda 68 procent. Sysselsättningsgraden för den senare gruppen har ökat mest under de senaste tre åren och ligger till störst del bakom den totala sysselsättningsökningen i länet under perioden. Den norra länsdelen ligger lägre än övriga länet bland både kvinnor och män.

Sysselsättningsgraden i länets kommuner
Andel sysselsatta av arbetskraften i åldern 20-65 år, år 2022

Källa: Statistiska centralbyrån, Befolkningens arbetsmarknadsstatus (slutlig)

Ökad forskning, innovation och förnyelse

Indikatorer:

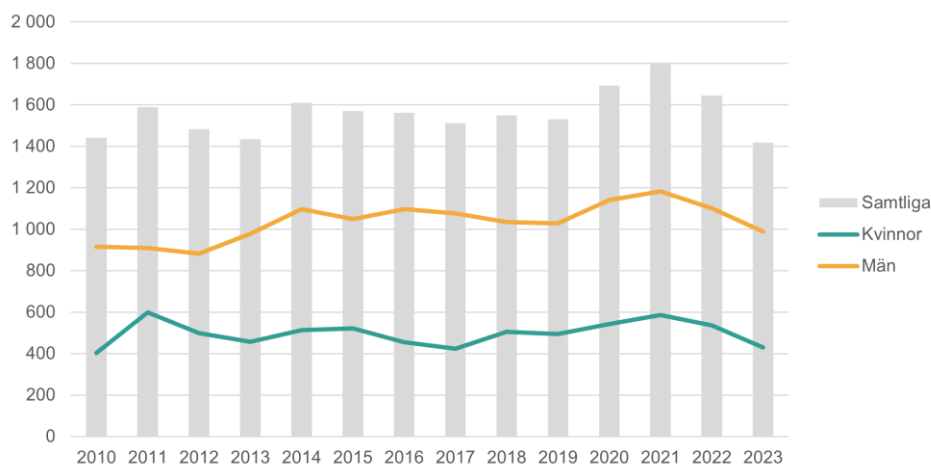
- Nyföretagande (huvudindikator)
- Investeringar i FoU (huvudindikator)
- Sysselsatta inom kunskapsintensiva yrken
- Små och medelstora företag med innovationsförmåga
- Ansökningar om patent i länet

Nyföretagande

Nyföretagandet i länet minskade år 2023 efter att ha ökat ganska tydligt i samband med pandemin 2020 och 2021. Förklaringen till uppgången under de åren kan vara kopplad till att många förlorade sin anställning eller varslades under perioden och såg det som ett bra tillfälle att satsa på något som de velat och kanske planerat under längre tid. Under 2023 startades drygt 1 400 nya företag i länet, merparten av män (knappt 1 000 nya företag). Noteringen år 2023 är relativt låg sett till den historiska utvecklingen, vilket i sin tur sannolikt beror på den ekonomiska nedgången, inklusive stigande räntor under året. Samtidigt höll sysselsättningen i länet emot nedgången väl, vilket ytterligare kan ha bidragit.

Länet ligger under riksgenomsnittet sett till antal nystartade företag per tusen invånare och något över snittet mätt som antal nystartade företag per 100 företag (befintliga).

Färre nystartade företag de två senaste åren
Antal nystartade företag i Västmanland fördelade efter kön

Källa: Tillväxtanalys, Nystartade företag. Kommentar kring fördelning efter kön: Med ledning avses personer med funktioner som exempelvis styrelseordförande eller VD i bolag samt innehavare bland enskilda näringsidkare

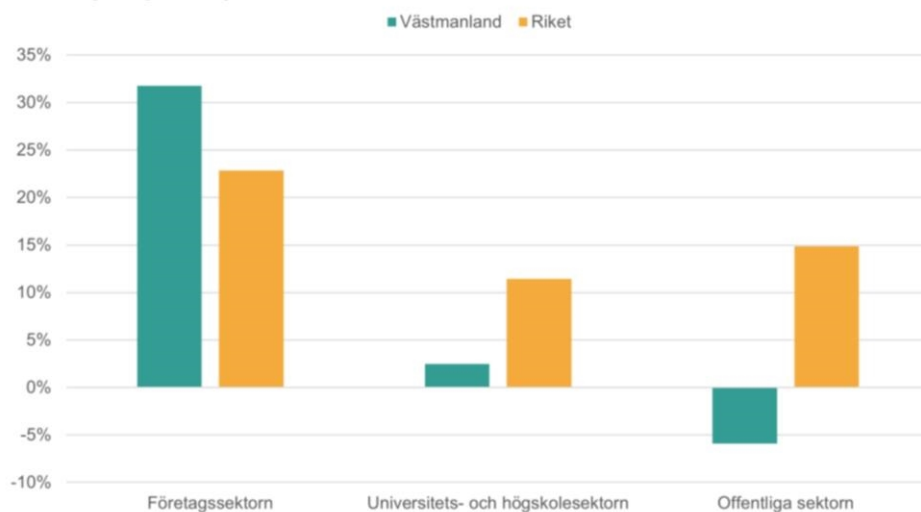
Investeringar i forskning och utveckling

I Västmanland spenderades drygt 3,7 miljarder kr i forskning och utveckling under år 2023. Det motsvarar en ökning med 28 procent jämfört med år 2021. I princip hela ökningen kan tillskrivas företagssektorn, där ökningen var 32 procent. Inom universitets- och högskolesektorn var ökningen två procent, medan offentlig sektor backade med sex procent.

Västmanlands FoU-utgifter motsvarade cirka 13 procent av BRP år 2021. Det var den åttonde högsta andelen bland landets län. Sannolikt kommer andelen att ha ökat när vi kan jämföra med 2023.

Störst satsningar på FoU inom företagssektorn

Förändring av utgifter för egen FoU-verksamhet efter sektor mellan 2021-2023

Källa: Statistiska centralbyrån, FoU i Sverige

Tryggad kompetensförsörjning och möjlighet till livslångt lärande

Indikatorer:

- Arbetslöshet (huvudindikator)
- Övergång till högre studier (huvudindikator)
- Unga vuxna som varken arbetar eller studerar
- Andel anställda med matchning mellan utbildning och yrke
- Andel med eftergymnasial utbildning

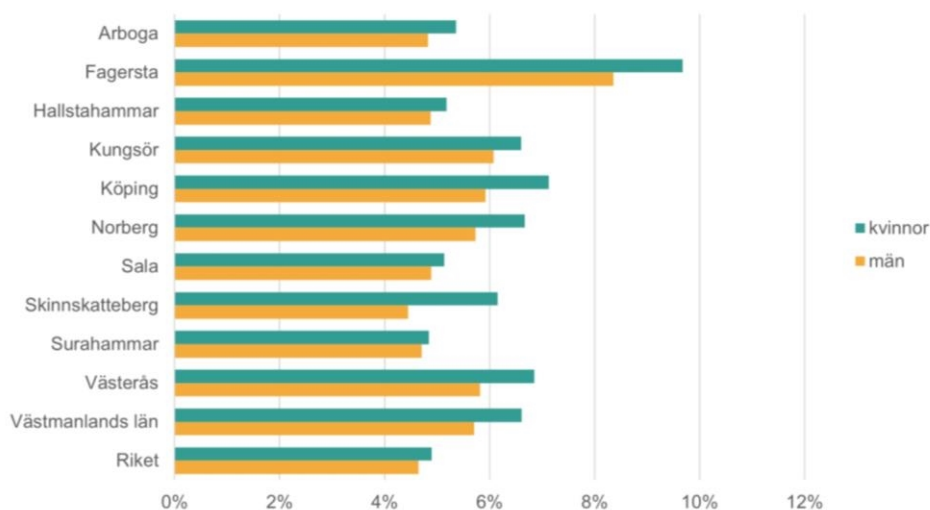
Arbetslöshet

Arbetslösheten i åldern 20–64 år i Västmanland år 2022 var totalt 6,1 procent, vilket högre än riksgenomsnittet 4,8 procent. Arbetslösheten är högre bland kvinnor (6,6%) än bland män (5,7%) och skillnaden mellan könen är större i länet än i riket.

Bland utrikesfödda var andelen arbetslösa 14,5 procent år 2022, vilket var en tydlig förbättring sedan år 2020, då andelen var 20,4 procent. Andelen inrikes födda arbetslösa var 3,2 procent år 2022 och 4,6 procent år 2020.

Arbetslösheten bland unga, 20–24 år, uppgick till 8,1 procent år 2022. Det är högre än riksgenomsnittet på 5,9 procent men samtidigt en tydlig förbättring jämfört med år 2020, då andelen i länet var 13,4 procent.

Högre arbetslöshet bland kvinnor än män i alla kommuner i länet
Andel arbetslösa av arbetskraften 20-64 år

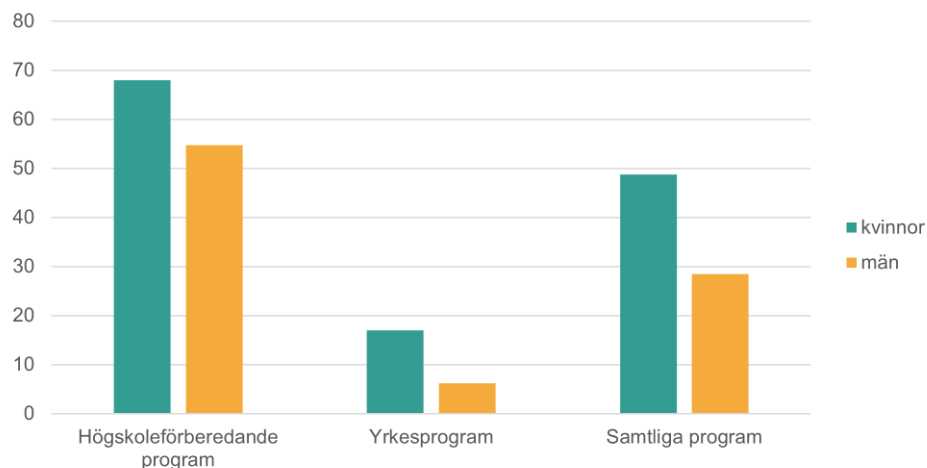
Källa: Statistiska centralbyrån, Befolkningens arbetsmarknadsstatus (BAS). slutlig statistik år 2022.

Övergång till högre studier

Inom tre år efter avslutade gymnasiestudier hade 38 procent av länets ungdomar läst vidare på universitet eller högskola. Bland elever som läst högskoleförberedande program var andelen 65 procent och bland elever som läst yrkesprogram 9 procent.

En högre andel av kvinnorna läser vidare, 49 procent inom tre år jämfört med 29 procent av männen. Bland kvinnor som läst högskoleförberedande program var andelen 68 procent. Motsvarande andel för män var 55 procent. Bland elever från yrkesprogrammen läste 17 procent av kvinnorna och 6 procent av männen vidare inom tre år.

Hälften av alla kvinnor läser vidare på högskola inom tre år
Andel (%) som läst vidare inom tre år efter avslutad gymnasieutbildning, avgångsår 2019/2020

Källa: Skolverket och Statistiska centralbyrån

Här finns en länk till all statistik: [Microsoft Power BI](#)